

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Att våga våga

- En studie om självhushållare, deras drivkrafter och skapandet av en ny social rörelse

Dare to have a dream

- A study about people living as self-sufficiency farmers, their driving forces and the creation of a new social movement

Elin Östensson

Examensarbete • 30 hp
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Institutionen för stad och land
Uppsala 2020

Att våga våga

- En studie om självhushållare, deras drivkrafter och skapandet av en ny social rörelse

Dare to have a dream

- A study about people living as self-sufficiency farmers, their driving forces and the creation of a new social movement

Elin Östensson

Handledare: Kjell Hansen, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Examinator: Emil Sandström, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land

Omfattning: 30 hp

Nivå: Avancerad nivå, A1E

Kurstitel: Självständigt arbete i landsbygdsutveckling

Kurskod: EX0797

Kursansvarig institution: Institutionen för stad och land

Program/Utbildning: Agronomprogrammet - landsbygdsutveckling

Utgivningsort: Uppsala

Publiceringsår: 2020

Omslagsbild: Två hästar drar en plog på en åker, i bakgrunden står två män. Fotot är från Jönköpings distriktsmästerskap i plöjning med häst, 2019. Fotograf: Lovisa Filipsson

Upphovsrätt: Samtliga bilder i arbetet publiceras med tillstånd från upphovsrättsinnehavaren

Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: självhushållare, gröna vågen, ruralisering, meningsskapande

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land

Sammanfattning

Världen är i förändring och vi står inför en rad framtida utmaningar. Bland annat kommer fossildrivna städernas hegemoni utmanas allt mer i takt med att oljan blir dyrare att framställa. Det leder till en högre grad av ruralisering, men redan idag finns ett flyttmönster av stadsmänniskor in till landsbygden.

Uppsatsen är en kvalitativ studie baserad på intervjuer med åtta personer som lämnat staden för ett liv som självhushållare på landsbygden. Materialet består av informanternas egna berättelser om hur de format sitt liv för att vara där de är idag. De kan betraktas som en social rörelse eftersom det finns ett tydligt motstånd, accepterade beteenden och vilja att påverka den allmänna opinionen. Analytiska begrepp som varit viktiga för uppsatsen är *socialt kapital*, *sociala rörelser* och *ontologisk trygghet*.

Motiven bakom valen att leva som självhushållare är en längtan till jorden, leva ett enklare och ärligare liv samt att skapa en meningsfull plats. Materialet visar också att ingen av de intervjuade har jordbrukande föräldrar. Däremot är det många mor- eller farföräldrar som kommer från en gård eller har på annat sätt jordbrukserfarenheter. Kunskapen att bruka jorden tycks ha hoppat över en generation. Därmed har en del av den praktiska kunskapen som ärvts mellan generationer gått förlorad. De intervjuade försöker överbrygga kunskapsglappet och på olika sätt sprida kunskap om sin verksamhet – till sina barn, allmänheten och inom rörelsen av självhushållare. De är alla övertygade om vikten av hållbara jordbruk. De strävar därför efter att återskapa kretsloppen på gårdarna så som det var brukligt innan industrialiseringen och inte ta 'genvägen' via konstgödsel. Materialet visar att sociala medier och arbetsamarbeten är viktiga verktyg för känslan av samhörighet inom den sociala rörelsen.

Nyckelord: självhushållare, gröna vågen, ruralisering, meningsskapande

Abstract

The world is changing and we face a number of future challenges. Among other things, the hegemony of fossil-fueled cities will be increasingly challenged as oil becomes more expensive to produce. This leads to a higher degree of ruralization, but already today there is a migration pattern of urban people into the countryside.

The thesis is a qualitative study based on interviews with eight people who left the city for a life as self-sufficiency farmers in rural areas. The main basis for the thesis materials consists of the informants' own stories about how they shaped their lives to be where they are today. Their way to live can be regarded as a social movement because there is a clear resistance, accepted behavior and willingness to influence public opinion. Analytical concepts that have been important for the thesis are *social capital*, *social movements* and *ontological security*.

The motives behind the choices to be self-sufficiency farmers are a longing back to the soil and roots, to live a simpler and more honest life and to create a meaningful place. The material also shows that none of the interviewees have farming parents. However, a majority of the interviewees grandparents grew up on a farm or have otherwise gained agricultural experience. The knowledge of farming seems to have skipped a generation. As a result, some of the practical knowledge inherited between generations has been lost. The interviewees try to bridge the knowledge gap and in different ways disseminate knowledge about their activities - to their children, the public and within the movement of self-sufficiency farming. They are all convinced of the importance of sustainable agriculture. Therefore they strive to recreate the ecosystem on the farm as it was customary before industrialization and not taking the 'short cut' through industrially produced fertilizers. The material shows that social media and work collaborations are important tools for the sense of belonging in the social movement.

Keywords: self-catering, green transition, ruralization, source of meaning

Jag vill först rikta några tack!

Till alla fantastiska, inspirerande självhushållare som tagit sig tid för mig och alla mina frågor. Utan ert deltagande och er kunskap, perspektiv och livshistoria skulle den här uppsatsen inte existerat. Jag önskar er all lycka i framtiden! Många tack till min handledare som kommit med kloka inspel och gett mig 'Kjellförtroende'. Ett stort tack till er som opponerat och framfört tankar och inspel på slutresultatet, er insats är djupt uppskattad! Slutligen vill jag tacka och mentalt krama alla er som på olika sätt peppat mig genom den här processen, ni vet vilka ni är.

/Elin Östensson, Uppsala den 23e januari 2020

Innehåll

1. Inledning	8
2. Syfte	10
Frågeställning	10
Tidigare forskning	10
Bakgrund	11
Analytiska utgångspunkter	15
3. Metod	20
Materialinsamling	20
Bearbetning och urval	21
Forskningsetik	22
Möt självhushållarna	23
4. Att vara självhushållare	29
Drivkrafter	29
Att känna längtan till jorden	29
Görandet	35
Att kunna göra saker själv	36
Att forma sin identitet och skapa mening	40
Att vara tillsammans	46
Att tillhöra en gemenskap	47
Att dra nytta av varandra	51
Att vara engagerad i miljöfrågor	54
5. För att våga våga	58
Avslutningsvis	64
Referenser	65

The future could be better than the present.
The future *should* be better than the present.
A large part of the glory of being human lies in our ability to
imagine better futures and make them happen.

– James Ogilvy, 2002
(citerad ut *Creating better futures*, kap.1)

1. Inledning

Stenåldersmänniskan skulle inte förstå innebörden av *livspussel*, *ekorrhjul*, *gå in i väggen* eller *tillväxtkrav*. För människor på 2000-talet är det ett faktum. Statistik över Sveriges befolknings mående är nedslående. Aldrig någonsin har människor i Sverige haft så mycket negativ stress i sina liv som nu. 2015 ökade andelen stressrelaterade sjukförsäkringsfall med 119 procent jämfört med 2010, från 31 000 till 68 000 fall om året (Försäkringskassan, 2016). Och beräkningar visar att 20 procent av Sveriges befolkning någon gång i livet har fått eller kommer få en depressionsdiagnos (Folkhälsomyndigheten, 2017). 2018 var strax över hälften av Sveriges befolkning i åldrarna 16-84 år klassad som överviktig eller fet (Folkhälsomyndigheten, 2019). Samtidigt har landets generella ekonomiska standard ökat med 60 procent sedan början av 1990-talet. Vad som gömmer sig bakom procentsatsen är att de ekonomiska klyftorna bland Sveriges medborgare ökar (SCB, 2018). Vi lever i ett samhälle som gör oss sjuka, ledsna och stillasittande. Boven i dramat kan delvis tillskrivas samhällsnormen som driver på jakten efter pengar och status. Paradoxalt nog har människor världen över generellt sett aldrig tidigare i historien haft det så bra som nu (Gapminder, u.å).

Det komplexa, oljetörstande samhället ställer tyvärr inte bara till det för människorna som lever i det. Det räcker med att slå upp nyhetsidorna i närmaste tidning för att ta del av ett spektrum av ekologiska kriser. I skrivandets stund brinner Australien på en yta så stor som två Belgien (Expressen, januari 2020). Sociala medier fylls av hjärtskärande inlägg på svårt brännskadade koalor. Djur som trots att deras namn betyder ”djuret som aldrig dricker” (Bacon, 1962), med darrande tassar sträcker sig efter plastflaskor fyllda med vatten. Det är fundamentala problem som världen står inför.

Lyckligtvis finns det mänskliga motreaktioner som försöker vända den dystra utvecklingen. Ingen har väl missat *Fridays for Future* med Greta Thunberg i spetsen. Det är klimatstrejker som genom civil olydnad, står på barrikaderna och skanderar om det orimliga sättet resurser används på idag. Men alla mänskliga motreaktioner står inte på barrikaden. Det finns de som, utan att göra något större väsen av sig,

motsätter sig det moderna samhällets normer. De som flyttar från staden och bosätter sig på landsbygden. Som formar sina liv i samklang med naturen och som dammar av jordbrukskunskap från tiden innan traktorn och konstgödslets intåg. De som väljer bort att konsumera för att uppleva lycka och vissa omvärderar även normen om lönearbete. Det är just dessa människor och deras drivkrafter den här uppsatsen kommer att handla om. Välkommen in för att ta del av deras berättelser!

2. Syfte

I uppsatsen undersöks hur ett antal självhushållare talar om sina liv på landet och hur vägen dit sett ut. Syftet är att, med utgångspunkt i berättelserna, undersöka hur självhushållarna interagerar inom den sociala rörelsen för att uppnå en grundläggande förändring av samhället.

Frågeställning

För att uppnå syftet har jag fokuserat på följande frågeställningar:

- Vilka drivkrafter har individerna som ägnar sig åt självhushållning?
- Hur skapas en känsla av meningsfullhet?
- Hur kommer en tillhörighet till den sociala rörelsen till uttryck i informanternas berättelser?

Tidigare forskning

Sofia Ulver publicerade 2012 en översikt av förändringen av landsbygdens status kontra stadens. Den baserades bland annat på tidigare publicerade forskning och medierapporter. I den fastslår hon att den nygröna vågen vi ser idag kommer att hålla i sig, för att den måste. Och att bandet mellan stad och land kommer behöva stärkas för att det urbana ska kunna finnas kvar. Det är nämligen inte möjligt för städer att finnas om förutsättningar för en fungerande landsbygd saknas. Här kommer utvecklingen av teknologi väl till pass. Den möjliggör för människor att bo längre ifrån sina arbeten då de kan arbeta på distans. I vilken skala det sker är osäkert, men förutsättningarna för det finns iallafall. Vad som mer tolkas som status höjande för landsbygden är bland annat längtan efter autenticitet (det ”äkta”), bryta det anonyma livet i städer för att söka sig till gemenskaper som delar ens värderingar och livsstil samt en närmare relation till maten som konsumeras (Ulver, 2012).

2018 publicerade doktoranden i folkloristik Andreas Backa sin avhandling från Åbo Akademi som handlar om självhushållning. I den studerar han självhushållares förhållningssätt till sin verksamhet, sig

själva och sin omgivning. Materialet som ligger till grund för avhandlingen är, liksom uppsatsen du läser just nu, till största delen empiriskt med inslag av litteraturkällor. Genom hans material

framgår med önskvärd tydlighet att de (självhushållarna) är tyngda av sina insikter om hur den moderna människan bland annat genom överdriven konsumtion påverkar sin omgivning negativt, och hur naturen, djuren och människan själv lider som ett resultat av detta (Backa, A. s, 131).

Han argumenterar för att självhushållarna inte har ett behov av att öppet visa sin samhällskritik. Utan att deras handlingar handlar om "en icke-revolutionär opposition grundad i det egna samvetet". De intervjuade upplever ett värde att producera sin egen mat, god djurvälstånd och meningsskapande att arbeta fysiskt med den egna kroppen (Backa, A. 2018).

Bakgrund

Det centrala för det agrara samhället var byn och den lokala gemenskapen. Arbetet på åkrarna hjälptes invånarna i byn åt med medan grönsaksodlingen var enskilda ansvarsområden. Livet präglades av det kollektiva måendet, vilket gjorde att det var allas angelägenhet om någons djur gick förlorat till exempel. Det var inte ovanligt för bybor att hjälpa någon av grannbyarna med byggnationer för att efteråt fira med mat och sällskapsdrycker (Jonstad, 2016). Människor var beroende av varandra för att överleva. Men i och med industrialiseringens intåg skulle detta komma att förändras.

I början av 1900-talets Texas levde två bröder vid namnet Hamill. De kom att förändra världen från grunden när de utvecklade den första boren för att komma åt oljefyndigheter. Energimängden i varje liter olja motsvarar 20 dagars hårt, mänskligt arbete. Det möjliggjorde för en mycket snabbare utveckling av samhällena. När de började resan av utvinning efter olja var förhållandet mellan satsad energi och utvunnen energi 100:1. De plockade de lägsta hängande frukten och samhällsutvecklingen var monumental (Jonstad, 2016).

Brödernas uppfinning eldade på den industriella revolutionen än mer. För nu drevs den inte bara av kol utan även av olja. Möjligheterna till

förbättring tycktes oändliga. Motorer blev starkare, tekniker möjliggjordes och konstgödsel blev en del av det 'naturliga' kretsloppet på gårdar runt om i världen (Jonstad, 2016). Människan blev herre på täppan och frikopplade sig från spelreglerna som gällt sedan urminnes tider. Kretsloppet mellan växter och djur som varit så viktigt inom jordbruket bröts. Skördarna ökade, maten blev billigare och svältande människors magar mättades. Men allt har en baksida. Platserna där oljan går att nå blir allt mer svåråtkomliga, både på land och till havs. Det i sin tur genererar lägre förtjänst i proportionen mellan utvunnen och satsad olja. Idag har effektiviteten sjunkit till 10:1, alltså 10 fat olja ut för varje satsat fat (ibid, 2016). Dessutom är det fastställt att konstgödsel och bekämpningsmedel verkar hämmande på den biologiska mångfalden, både ovan och under markytan. Även i vatten orsakar det problem som algblomning, syrefattigt vatten och döda havsbottnar (Jordbruksverket, 2019).

Och säg den lycka som varar för evigt. 1956 släppte den amerikanske geologen M. King Hubbert rapporten som för första gången introducerade världen för begreppet "Peak oil" (Hubbert, 1956). Vad han beskrev i klartext är att fossila drivmedel är en ändlig resurs. Det i sin tur innebär att världen så som vi känner den dramatiskt kommer att behöva förändras. Knäckfrågan är hur den världen kommer att se ut och hur väl människan kommer kunna anpassa sig till den. Omställningsrörelsen i Sverige gör analysen att det är tillgången på fossila drivmedel som möjliggjort den snabba samhällsutvecklingen. Men de tillägger att det utvecklade samhället inte kommer kunna upprätthållas utan fossil energi (Omställning, 2019).

Detta påstående håller författarna till boken *Resilient Cities* med om (Newman, Beatley & Boyer. 2009). En dragningskraft mot städerna har funnits allt sedan människan blev bofast och började bruka jorden. Men det var i samband med den industriella revolutionen som människors flytt till städerna accelererade. Oljan gjorde det möjlig för fler människor att bo på en mindre yta på grund av effektivare transporter och jordbruksmetoder. Enligt mätningar står städer för 80 procent av all världens utsläppta växthusgaser samt 75 procent av all energianvändning. Och för första gången i mänsklighetens historia lever nu hälften

av alla människor på en plats som definieras som stad (ibid, 2009). I nationell kontext har mönstret var människor valt att bosätta sig förändrats under de senaste 200 åren. Tidigare var fördelningen mellan stad och land 10/90 medan det idag är tvärtom då 85 procent av Sveriges befolkning bor i städer (SCB, 2019). Processen kallas urbanisering, vilket Statistiska centralbyrån definierar som flyttströmmarna från landsbygd till stadsbygd (ibid, 2019). Detta påverkar relationen mellan stad och land. Staden tillåts bli kärnan där det viktiga händer. Periferin blir då automatiskt det som finns utanför städerna –alltså landsbygd och glesbygd. Den här normen riskerar att skapa en känsla av 'vi-mot-dom'. Detta gestaltas i boken *Jordad*.

Det urbana säljer – till skillnad från det rurala och bonniga. Staden står för modernitet, möjligheter, tillväxt och utveckling. Landsbygden beskrivs oftast som outvecklad, trög, problemfylld och bakåtsträvande (Jonstad, 2016:112).

Men det har uppstått en trend under de senaste åren som synliggör landsbygden och hållbarhetsfrågor i populärkulturen. På tv kan vi underhållas av program så som Nedsläckt land, Mandelmann eller Hundra procent bonde. Innehåll som även människor utan ett tidigare intresse för dessa frågor kan snubbla över och bli inspirerade av. Tidningen Land rapporterar att Sveriges Folkhögskolor, på bara några år, behövt anordna fler kurser inom självhushållning och att intresset från allmänheten stadigt ökar. En faktor till det tror de är insikten att matbutikens hyllor riskerar att stå tomma om något oförutsett skulle hända (Land, 2017).

För de nyfikna finns ett antal olika rörelser att engagera sig i. Det finns de som definierar sig som downshiftare, preppers, ingår i omställningsrörelsen eller ägnar sig åt permakultur, gröna vägen eller är självhushållare. Den här uppsatsen fokuserar på de personer som i någon mån definierar sig som självhushållare. De kommer i uppsatsen ibland slarvigt att benämnas som 'självhushållarna'. Det görs för att referera till informanterna och bör inte tolkas som att varken de själva eller jag betraktar dem som 100% självhushållande. Det är inte uppsatsens syfte att undersöka graden av självhushållning.

Begreppen 'självhushållare' och 'gröna vågen' är på många sätt kopplade till varandra. Gröna vågen kan liknas vid en bredare omställningsrörelse i samhället där olika verksamheter samspelar. Och begreppet självhushållare är en del av denna rörelse. En definition av 'gröna vågen' som även knyter an till 'självhushållare' hittas i avhandlingen "Längtan till landet":

De strömningar som på olika sätt ifrågasatte storstadskulturens och konsumtionsfilosofins innehåll och hävdade de lantliga värdenas överlägsenhet. Gröna vågen i snäv bemärkelse betecknade i regel de människor som själva flyttade ut från storstäderna och aktivt deltog i grundandet av landsbygdskollektiv eller liknande, där man tillämpade giftfria odlingsmetoder och alternativt leverne på en rad punkter. I vidare mening innebar uttrycket hela det nyvaknade intresset bland breda grupper för bevarandet av ett levande kulturlandskap, förbättrad landskapsvård, sökandet efter sina rötter företrädesvis i agrara miljöer, vurmen för folkmusik, folkdans, hantverk och andra av det gamla bondesamhällets hotade kulturformer (Holmberg, C. 1998:20).

En källa till kunskap för de redan invigda och de som nyligen hittat sin "längtan till landet" är tidningen ÅTER. Den vänder sig till människor som är intresserade av självhushållning, hantverk, alternativ ekonomi och byggande bland annat. Den kommer ut med fyra nummer per år och når en fast läsarkrets på nästan 8 000 per nummer. Tidningen har en hemsida som fungerar som ett forum där 350.000 unika besökare i månaden klickar runt och tar del av medlemmarnas kunskap och frågor¹. Tidningen har publicerat en reportageserie om människorna i den nya gröna vågen. I reportagen undersöks hur ett antal personer (som själva är aktiva inom fältet) upplever livet som självhushållare. Det handlar bland annat om småskalig livsmedelsproduktion, förmågan att producera foder till djuren eller att inte konsumera över planetens gränser. Deras inställning till omvärlden är normbrytande med dagens mått mätt. Iallafall om rättesnöret utgörs av västvärldens ständiga jakt på kickar och konsumtionshets som resulterar i stressade och utbrända medmänniskor.

¹ Petter Bergström; ansvarig utgivare för tidningen ÅTER. 2019. E-mail

Trots att benämningen 'självhushållare' kan antyda ett strävsamt liv där allt hänger på den enskilde individen för att överleva, är det inte den verkliga bilden. Snarare är den uppfattningen vanskelig.

- Ordet 'själv' i självhushållning och självförsörjning vilseleder. Självhushållaren ska göra allt själv. Det synliggör ett individualistiskt och prestationsinriktat tänkande (Åter, 2/2018).

Vidare citeras den framstående författaren inom självhushållning John Seymour när han beskriver vad som är viktigt om en vill vara självhushållare.

- Om ni verkligen vill ändra er livsstil, så kommer ni behöva hjälp från andra. Ju större spridning av kunskaper ni kan hitta hos människor runt om er, desto bättre kommer er självhushållning att fungera.

Detta utvecklar Seymour med följande argument.

- För 150 år sedan var det inte särskilt vanligt att man handlade med pengar ute på landsbygden. I tider då byar var mer eller mindre självförsörjande på det som behövdes i vardagen, fanns det inte något större behov av kontanter. De som levde i de små lokala samhällena bidrog alla utifrån förmåga och färdighet.

Grundbulten i argumentationerna är att självhushållning inte handlar om den individualistiska förmågan att klara sig själv. Det handlar snarare om kollektivets förmåga att komplettera varandras färdigheter och behov.

Analytiska utgångspunkter

Uppsatsen kan beskrivas ha två ingångar för att uppnå syftet. Utgångspunkten är att undersöka hur de intervjuade inkluderas i en social rörelse. Alltså, hur de ingår i en rörelse som strävar efter en grundläggande förändring av samhället. För att göra det utgår jag ifrån beskrivningar som Melucci (1988, 1996) och Putnam (i Rothstein & Kumlin 2001) definierat. Det är av intresse att titta på hur självhushållarna interagerar med andra inom rörelsen. Vilka kanaler de använder och vad kommunikationen syftar till. Uppsatsen analyserar även utifrån begreppet ontologisk trygghet (Giddens 1999, Johansson 2015) samt Putnams definition av socialt kapital (2000). Detta för att undersöka hur informanterna organiserar sina vardagliga liv och hur de skapar ordning och

trygghet. En mer utförlig beskrivning av ontologisk trygghet och socialt kapital presenteras på sidan 18.

Sociala rörelser

Generellt beskrivs sociala rörelser med ambitionen att vilja höja kunskapen om en fråga i samhället. Melucci (1996:31) skriver följande i *Challenging Codes*:

Man bör inte glömma att kollektiva åtgärder inte bara sker där de manifesteras i synliga mobiliseringar mot offentliga myndigheter. Kollektiva handlingar finns även i former av beteende som uppenbarligen aldrig når någon jämförbar synlighet (min översättning).

Graden av synliga manifestationer är inte det som definierar om kollektiva handlingar kan klassas som en social rörelse eller ej. Det är inte självklart att alla som vill åstadkomma en samhällsförändring står på barrikaderna, som exempelvis Fridays for Future. Melucci menar att sociala rörelser lika gärna kan verka i det fördolda men ändå vara en kraft att räkna med. Det innebär att självhushållare bör klassas som en typ av social rörelse. För oavsett hur osynliga de kollektiva handlingarna är så grundar de sig i ett motstånd.

Sociala rörelser beskrivs som ett resultat av målmedvetna, gemensamma handlingar. Medlemmarna inom rörelsen synkroniserar sig med varandra vilket gör att deras uppfattning av normer och gemensamma beteenden 'organiseras' (Melucci, A. 1988). Det gemensamma målet gör att en 'vi-känsla' kan skapas inom gruppen, oavsett hur stabil eller labil den än är (Melucci, A. 1996). Däremot skiljer sig ofta sätten att försöka uppnå målet inom sociala rörelser. Vanligt förekommande är något slags yttre hot som gruppen kan enas om. Hotet i detta fall skulle kunna vara utvecklingen av ett samhälle som är oljeberoende och konsumtionsinriktat.

Melucci (1988) talar även om **nya sociala rörelser** och speglar det mot hur samhället ser ut i modern kontext. Där den största skillnaden är att samspelet mellan människor beskrivs idag som mer komplexa och därmed kan även konflikter vara mer dynamiska. En person definieras inte längre endast efter sin klasstillhörighet utan fler aspekter tillåts vara medskapare av identiteten. Medlemmarna har större inflytande över sin

utveckling och valen i livet. Detta påverkar nätverken inom rörelsen som blir svagare än i 'klassiska' sociala rörelser. Nya sociala rörelser lägger mindre vikt vid klasskillnader mellan människor och ger därmed ett större utrymme för individen att påverka riktningen för sitt liv. Detta medför en större valfrihet för den enskilde personen, men det innebär samtidigt att det blir svårare för etablerade rörelser att organisera sig (Melucci, 1988). Det är tillåtet för en person att vara ombytlig i den här typen av rörelse och alla handlingar behöver nödvändigtvis inte vara uppfyllda av en stark övertygelse (ibid, 1988). Den gröna vågen som självhushållarna ingår i är den nya typen av sociala rörelser baserat på att nätverken inom rörelsen är lösare, de baseras snarare på individen än på klasstillhörigheten. Nätverken inom rörelsen är glesare och tillåter mer sporadisk kontakt. Uppsatsens informanter har olika bakgrund och lever idag i olika familjekonstellationer. Förenande är viljan att leva ett liv närmare djur och natur, på ett sätt de upplever ärligt och i samklang med en hållbart utveckling. Genom att använda begreppet ny social rörelse ses de enskilda självhushållarnas berättelser som en del av en större rörelse.

Socialt kapital

Jag har samtidigt intresserat mig för hur informanterna organiserar sina vardagliga liv. Detta har lett mig in mot frågor om **socialt kapital** och **ontologisk trygghet**. Det sociala kapitalet kan beskrivas som ett fundament av tillit och förtroende mellan människor. Det ligger också till grund för om människor vågar samarbeta med andra, som en följd av att de litar på att andra också är samarbetsvilliga (Rothstein & Kumlin, 2001).

Det finns två olika typer av socialt kapital **överbryggande** och **sammanbindande**. Inget av dem är objektivt bättre än det andra, utan de är lämpade för olika ändamål. Det överbryggande kapitalet kännetecknas av inkludering i förhållande till samhället i stort. Nätverket som skapas mellan individerna är bredare men glesare. Deltagarna känner nödvändigtvis inte varandra så väl, något de ofta gör i grupper med ett sammanbindande kapital. Men det genererar ett lättare sätt att sammanlänka resurser, människor och behov (Putnam, 2000). Det sammanbindande kapitalet, vilket är det som präglar sociala rörelser, fungerar tvärtom.

Kapitalet kännetecknas av en lojalitet gentemot gruppen, kontakten är tätare och medlemmarna känner ofta varandra väl. Solidaritet och en känsla av tillhörighet utvecklas lättare i grupper med sammanbindande kapital. Och det är större sannolikhet att deltagarna erbjuder varandra stöd. Detta kan medföra att en känsla av 'vi-mot-dom' skapas mot restens av samhället (ibid, 2000).

Ontologisk trygghet

Den brittiske sociologen Anthony Giddens har under sin karriär bland annat etablerat begreppet ontologisk trygghet. Med utgångspunkt från den ontologiska tryggheten har han även diskuterat det senmoderna samhället och kolonisering av framtiden. Den ontologiska tryggheten handlar till stor del om den uppleva känslan av trygghet. I våra vardagliga liv behöver vi sällan reflektera särskilt mycket över vad vi gör och vi präglas då av ett praktiskt medvetande. När de invanda rutinerna utmanas behöver vi emellertid reflektera över hur vi ska agera och använder då ett diskursivt tänkande (Johansson, 2015). Genom att vardagen fylls med rutiner skapas en känsla av att människor och ting är pålitliga vilket upprätthålls genom ett praktiskt handlande. Därigenom skapas en yttre trygghet som sedan leder till en känslomässig trygghet. Det är handlingar vi gör i interaktion med varandra som producerar, omformar och reproducerar de accepterade beteendena inom en grupp. Det är själva kärnan i Giddens begrepp ontologisk trygghet.

Det **senmoderna**, skenande samhället är det vi lever i idag. Anthony Giddens menar att det, nu mer än förr, går att frikoppla sig från de rumsliga ramar som tidigare begränsat oss. Och att samhället innehåller en större grad av abstrakta system än tidigare. Ett exempel på detta är att Internet har möjliggjort för en ny typ av interaktion. Vare sig det gäller möten mellan privatpersoner, transaktioner eller myndighetsutövning, som till exempel vårdärenden via appar (Giddens, 1999). I ett samhälle där den möjliga förändringstakten är hög kan det argumenteras för att risken att förlora den känslomässiga tryggheten ökar. Det innebär i så fall att människor idag är mer benägna att uppleva sin omvärld som ontologiskt otrygg. För att undvika den känslan ställs högre krav på individens medvetna handlande för att uppleva sin vardag som trygg. Det

argumenterar för självhushållarnas val att flytta ifrån den föränderliga staden för att istället ordna ett liv på landsbygden.

Även om rutinisering av handlingar skapar trygghet kan tanken på framtiden ändå medföra en medvetenhet om risker. Det ständiga planerandet kallar Giddens för **kolonisering av framtiden**. Det menar han hanteras genom att försöka minska oförutsägbarheten inför framtiden, till exempel genom att det spontana handlandet minskar (Giddens, 1999). Det är som en cocktail av orsaker att vilja se om sitt hus i händelse av rubbning av vardagens trygghet och rutiner. Det kan vara klimatet, en marknadsekonomi som riskerar att spricka eller försämrade relationer mellan stormakter vilket riskerar väpnade konflikter. Men troligtvis kommer det inte vara plötsliga eller monumentala händelser som tvingar människor att se över sin livsstil. Snarare kan det vara en förändring över tid som gör det allt svårare för människor att upprätthålla samma levnadsstandard.

Applicerat på materialet är dessa relevanta begrepp för att undersöka hur självhushållarna har tagit sig dit de är idag. Även hur de organiserar sin vardag, om de handlar medvetet för att skapa en trygghet och hur de interagerar med andra inom rörelsen. Begreppen fungerar också som nycklar för att förstå vad det var som gjorde att de lämnade staden och började ordna ett liv på landet.

3. Metod

Det empiriska materialet består av fem olika intervjuer som genomförts med totalt åtta personer. För att hitta informanterna har jag främst använt mig av sociala medier. Av de åtta intervjuade personerna hittade jag sju stycken i Facebook-grupper för självhushållare eller genom publiceringar på Instagram. Den åttonde personen blev jag tipsad om. Några av intervjuerna har genomförts på självhushållarnas gårdar och några via telefon.²

Materialinsamling

För att uppfylla syftet var kvalitativa intervjuer en förutsättning. Dessa utgör merparten av materialet. Intervjuerna är semi-strukturerade för att kunna fånga upp informanternas berättelser och därigenom förstå deras drivkrafter. Semistrukturering kännetecknas av att det på förhand finns bestämda teman med tillhörande frågor, men att det i situationen kan upplevas som förhindrande för berättandet att följa en bestämd ordning. Det är snarare ett samspel av följdfrågor med informanten som bygger intervjun (Kvale & Brinkmann, 2009). Frågorna fanns med för att, under intervjuens gång, kontrollera att jag fått svar på de frågor som jag formulerat. Under intervjuernas gång kan både planerade och oplanerade frågor komma upp. Orsaken till det är att jag som utomstående ska försöka förstå informanten och dess handlingar och drivkrafter. Det är flexibiliteten som är styrkan vid användning av semi-strukturerad intervjuteknik.

För att bättre förstå bakgrunden till ämnet har jag även läst boken *Jordad* (2016) och gått igenom ett antal nummer av tidningen för självhushållare *ÅTER*.

² Om jag misstagit informanternas röster med varandra under telefonintervjuerna, ber jag på förhand om ursäkt.

Bearbetning och urval

Vartefter att intervjuerna genomfördes kunde jag börja bearbeta dem. Det gjorde jag genom att lyssna igenom inspelningarna och skriva ut det som sades i enskilda dokument. Därefter har jag analyserat materialet och funnit samband i teman, berättelser och värderingar. Dessa ordnades sedan under olika rubriker, oavsett om de håller med varandra eller ej. De utkristalliserade temana har sedan kunnat kopplats till uppsatsens analytiska begrepp.

Det är direkt omöjligt att behandla samtliga aspekter som uppkommit under intervjuerna. För att förstå hela bilden av självhushållarnas drivkrafter och trygghetsskapande arbete krävs både längre intervjuer och mer textutrymme. Självhushållare kan slarvigt klumpas ihop till en homogen grupp som utomstående tror strävar efter samma mål. Det stämmer inte. Det går alltså inte att dra en hel rörelses generella värderingar utifrån ett litet antal personers berättelser. Snarare bör informanternas berättelser ses som en del av en större social rörelse, underförstått att andra individer inom rörelsen inte behöver dela alla mål och värderingar. Tendenser kan synliggöras på mikronivå men de kan visa sig tillhöra minoriteten på makronivå.

Den främsta punkten för uppsatsens urvalsarbete är att informanterna lämnat stadens puls och servicetäta läge för ett liv på landet. En annan urvalsparameter var att de skulle vara i ungefär samma stadium i livet, från 25 år och äldre. Det baseras på att majoriteten av Sveriges medborgare går i skolan tills de är 19 år gamla och därefter följer några år då många skapar sin personliga identitet. Det är i processen därefter, när identiteten har tagit form, som jag är intresserad av *hur* den tagit form.

Livet för självhushållarna ser olika ut. Det var en viktig del för mitt urval, jag ville undvika att studiens empiriska material skulle baseras på en alltför homogen grupp. Jag ville fånga upp olika delar av den sociala rörelsen med motiveringen att bredda materialet och försöka urskilja olikheter mellan individerna. Så några har barn, andra har det inte. Några har eftergymnasial utbildning, andra inte. Några är gifta eller är sambos, andra lever ensamma. Några har bott i 10 år på sin gård, andra

i några månader. Några lönearbetar 100%, andra inte. Mina kriterier gjorde att det geografiska avståndet till några av informanterna blev alltför långt för att få plats inom ramen för uppsatsskrivandet. Därför har jag kompromissat och intervjuat de personerna via telefonsamtal. Vid djupintervjuer är inte telefonsamtal det optimala då jag förlorar en del av förståelsen för informanternas liv och vardag. Detta vägs dock upp av att de stämmer in på andra kriterier vilket gör sammansättningen av utflyttare mindre homogen.

Den digitala sökmetoden gjorde det möjligt att skaffa en uppfattning och kort bakgrundsinformation om självhushållarna. Men metoden riskerar att vara ett urval i sig då det inte är alla självhushållare som är intresserade av att figurera på sociala medier eller som använder det som medium.

Forskningsetik

De fyra forskningsetiska riktlinjerna, definierade av Vetenskapsrådet, har följts under arbetet med uppsatsen. För att följa informationskravet har jag informerat informanterna om uppsatsens syfte, universitetet jag tillhör och lite kort information om varför jag valt detta ämne. För att uppnå samtyckeskravet har jag försäkrat mig om att informanterna godkännt inspelning av intervjuerna. Intervjuerna har sedan skrivits ner i dokument innan filerna raderats från minneskortet. Konfidentialitetskravet innebär att forskaren bör behandla alla personuppgifter på sådant sätt att det inte går ”att enskilda människor ej kan identifieras av utomstående” (Vetenskapsrådet, 2009). Ingen av informanterna bad om att få vara anonyma, så det är deras riktiga namn jag använder i uppsatsen. Däremot har jag valt att inte publicera deras gårdsnamn, med bakgrund av att det inte ska vara lika lätt att hitta dem för utomstående. Nyttjandekravet innebär att uppgifter om informanterna inte får lämnas vidare i syften som inte handlar om forskning. Inspelningarna från intervjuerna är som sagt raderade, men de nedskrivna dokumenten finns kvar och kommer inte användas i andra syften än rent forskningsmässiga (ibid, 2009).

Möt självhushållarna

För att få en inblick i vilka informanterna är kommer här en kort beskrivning. I det här avsnittet skildras även *hur* de tagit sig till platsen de lever på idag. Med detta som bakgrund följer sedan resultatavsnittet.

Anna & Jonas

Vallentuna kommun

Jag kör av grusvägen och svänger in på den leriga uppfarten. Först undrar jag om jag kommit rätt, sedan ser jag Jonas som står och grejar med traktorn. Bredvid honom ligger den bruna vorsthen med pigga ögon, Helga. Hennes svans vittnar om att hon helst skulle vilja komma fram och hälsa, men hon stannar snällt på sin plats medan Jonas kommer emot mig med ett leende och ett fast handslag. Jag får instruktioner om att bege mig längs grusgången, upp mot boningshuset och in mellan huset och kaféet för att möta upp Anna.

De lämnade sitt lilla torp utanför Uppsala och flyttade in för 10 år sedan. Trädgården har sedan dess byggts ut i etapper. Från början fanns bara det lilla växthuset och resten var gräsmatta. Trädgården är numera uppdelad i olika rum beroende på användningsområde. Vi börjar rundturen med att gå till karantänen. Det som tidigare var en grässlänt intill den stora lönnen är nu en samling pallkragar, placerade i etapper. Anna berättar att hon ganska ofta får växter från vänner och bekanta och att de får börja sitt liv på gården i karantän för att minska risken för att de ska sprida sjukdomar. Utöver karantänen finns bland annat ett jordrum, eldrum och strand. Alla med sin speciella utformning och användningsområde.

Anna är uppväxt i ett villaområde där hon var ensam i familjen om det brinnande intresset för odling. Hon tog tidigt på sig att driva upp plantor och när flytten gick till Umeå för studier beskriver hon hur re-sorna upp på hösten var späckade med nyskördade grönsaker. Väl på plats hade hon inte plats i kylskåpet utan fick öva på att, på olika sätt, ta vara på allt innan det blev dåligt. Anna är utbildad biolog och veterinär. Hon har arbetat som forskare på Sveriges lantbruksuniversitet i

Uppsala och hennes nuvarande anställningen är hos Naturvårdsverket. Där jobbar hon med viltfrågor och i hennes arbete ingår det att samverka med myndigheter, delta på EU-möten och fungera som beslutsfattande i sakfrågor. Hon berättar att hennes anställning på Naturvårdsverket snart tar slut och att hon då skulle vilja jobba hemifrån med att utveckla gårdens verksamhet. Även Jonas är utbildad veterinär och jobbar i dagsläget halvtid på Sveriges lantbruksuniversitet. Utöver det arbetar han som viltvårds konsult, vilket innebär att han erbjuder rådgivning och kurser inom ämnet. Han har skrivit några böcker samt artiklar i jakttidningar inom samma fält.

Anneli & David

Skärplinge, Tierps kommun

*Jag kör nästan 8,5 mil norrut i höstregnet. Jag svänger av från landsvägen och kör in mellan två höga syrénbuskar. Framför mig ligger ett stort, falurött timmerhus. Jag kliver ur bilen och blickar ut över gården. Jag hinner se en skylt där det står "Grönsaker lördag 12-16", ett höns-
hus och några barncyklar innan regnet gör att jag måste söka skydd. På väg mot farstubron ser jag en man och ett litet barn som kikar på mig genom ett fönster. Barnet vinklar glatt och jag vinkar tillbaka. "Välkommen till den gamla skolan!", säger Anneli när hon öppnar dörren. "Kom in, kom in!" Jag kliver innanför dubbeldörrarna och möts direkt av en stor kakelugn och bredvid den en bred trappa. När jag hängt av mig ytterkläderna ber de mig stiga på in i köket. Elden i kökets kakelugn ger ett hemtrevligt sprakande, regnet smattrar mot rutan och stämningen är gemytlig.*

Ursprungligen kommer Anneli och David från kranskommuner till Stockholm. De försörjde sig genom lönearbete i Stockholms innerstad och arbetade främst på helgerna. De hade först en önskan om ett fritidshus, men det ändrades i och med att Anneli hittade den gamla skolan på Hemnet. Det var för snart nio år sedan. Det är en byggnad på 600 kvadratmeter där många generationer från trakten rabblat glosor, grammatik och matematik i skolsalarna. Köpet gick ganska fort och de hann inte fundera så mycket över hur de skulle sköta logistiken till och från

Stockholm – där de fortfarande jobbade. Så de första åren arbetspendlade de 15 mil enkel väg. Idag lönearbetar de med säsongsarbeten och vikariat, men inte på heltid. Trädgården, odlingarna, husrenovering och egna projekt tillåts ta mer tid. Kommande odlingssäsonger planerar de att skala upp produktionen av grönsaker. Dels för att själva få tillgång till mer livsmedel, dels för att kunna sälja mer och därmed öka familjen inkomst. Familjen består av David, Anneli deras tre barn, hunden, katten och hönsen. Varken David eller Anneli har tidigare jordbruksbakgrund. Däremot ägde Annelis farmor och farfar en bondgård där hon tillbringade mycket tid. Hon berättar att hon brukade följa med sin farmor när hon uträttade ärenden och arbetade på gården. Detta gjorde stort intryck på Anneli som tog efter sin farmors positiva inställning till livet och lösningsorienterade förhållningssätt.

David

Arkhyttan, Hedemora kommun

Materialet från David i den här uppsatsen är dels baserat på en intervju via telefon och dels på en bok han skrivit, *Jordad* (2016). I den berättar han om sin egen bakgrund och drivkrafter men också om ett mer allmänt behov hos människor att åter närma sig naturen. Hans svar på de olika frågorna kommer därför bitvis bestå av utdrag från boken. David är född och uppvuxen i Stockholm. Han beskriver det som att hans inställning de första 30 åren av sitt liv var att se staden om den självklara platsen att leva på. Att hans behov av naturupplevelser begränsades till parkerna inom stadens gränser. Han såg inte ner på landsbygden, men såg den inte heller som en plats där det fanns möjlighet att bli någonting av vikt. Det var i stan de intressanta mötena skedde och de intelligenta människorna träffades. David har en politiskt aktiv bakgrund inom den globala rättviserörelsen. 2000-talet kom och med det olika larm koppelade till klimatkrisen. Detta väckte Davids engagemang i miljöfrågan och han började läsa på om de olika problemen som stod inför dörren. Ju mer han läste desto mer sammanfogad blev bilden. Bilden av det ohållbara i användandet av fossil energi och i hans egen livsstil. Den sorg han kände över förstörelse av naturen behövde han instinktivt kanalisera praktiskt – genom att vistas mer i naturen.

Sedan 2015 bor och verkar han på en gård i Arkhyttan beläget i södra Dalarna. Processen att flytta från staden beskriver han själv som lång. Men förståelsen för hur gårdslivet kunde vara skaffade han sig innan flytten till Arkhyttan. Till och från under fem års tid tillbringade han på en lantbruksgård som gav honom kunskap och förberedelse inför att förvalta ett eget jordbruk. På gården arbetar han med bokskrivande, journalistiskt arbete och självhushållning. Han är en uppskattad föreläsare och känd i sina kretsar.

Emma & Lea

Moliden, Örnsköldsviks kommun

Jag ringer upp Lea och Emma en gråmulen dag i oktober. När de svarar är det en något matt Lea som förklarar att hon är ganska trött då hon kvällen innan kom hem från att ha hälsat på i Stockholm. "Det är så stressigt där..."

Lea kommer ursprungligen från Stockholm, men jag får en känsla under samtals gång av att hon inte verkar sakna det så mycket. Det var på en folkhögskolekurs för drömmande självhushållare hon träffade sin livs kärlek, Emma. Emma kommer från Västergötland men bodde då i ett hus med en ganska liten trädgård i Härnösand. Lea flyttade in och de odlade lite på marken som fanns. De drömde om att utöka tomten men av olika anledningar skulle det inte vara möjligt att förvärva marken. Det var då Emma hittade en gård med lagom mycket tillhörande mark på Hemnet, totalt var det fem hektar mark där det mesta var öppen åker eller betesmark. Hon föreslog för Lea att de skulle titta på det. De berättar att det var höst, det regnade, bilderna som fanns online på huset var inte så smickrande, inga andra var intresserade och Lea kände inte heller för att titta på det. Men när de besökt det blev hon helt förälskad i platsen. De köpte det, flyttade in i februari 2019 och körde direkt igång med odlingarna.

De berättar att deras framtidsvisioner innebär ett utvecklande av gården till att rymma ett Bed & Breakfast och trädgårdscafé bland annat. Verksamheten tillsammans med odlingarna gör förhoppningsvis att de

kan välja om de vill lönearbeta. Leas ambition är att gårdens verksamheter ska fungera som inkomstkälla. Medan Emma som idag arbetar med ungdomar vill fortsätta göra det, men i mindre omfattning.

Lea kommer från en jordbrukarfamilj. De la ner jordbruksverksamheten när hon var liten men familjen har kvar gården i Uppland och skogen som tillhör den. Det var ett gammaldags småbruk där de hade både spannmål och djurhållning. Hon är uppväxt med häst, får och höns. I vuxen ålder har hon ägnat sig åt odling på en kolonilott. Emma har mest trädgårdsodlat. Eller 'Svenssonodling' som hon kallar det. I en sådan ingår bland annat jordgubbar, potatis och dill förklarar hon. Fram tills för några år sedan då odlingen växlade upp. Äldre generationer i Emmas familj var bönder, men hon har inte själv en jordbruksbakgrund.

Johan

Husås, Östersunds kommun

Jag hittar Johan på en Facebook-sida för självhushållare i Sverige där han är en av de flitigare på att skriva inlägg. Jag hör av mig till honom med frågan om han vill ställa upp på en intervju och får ett självklart jakande svar tillbaka. Vi bestämmer ett datum och jag ringer upp honom under arbetstid och får vänta någon minut på att han hittar ett lämpligt rum att prata i.

Johan berättar att han är utbildad eko-tekniker och biolog. Han jobbar sedan två år som miljökonsult och innan det jobbade han på Länsstyrelsen som rovdjursförvaltare. Han är ursprungligen från Sundsvall och har bott på många ställen, både i Sverige och utomlands, innan han hittade gården i Husås. I villaträdgården utanför Sundsvall odlades det lite potatis, morötter och hallon under uppväxten. Det är främst Johans pappa som inspirerat honom till att själv ägna sig åt odlande.

Gården i Husås hittade han lite av en slump. Han behövde flytta från huset i Umeå och gården var den enda gården som uppfyllde kriterierna. Väl på plats fastnade han för en av gårdens ekonomibyggnader som behövde rustas upp för att vara i fungerande skick. När han satt igång

behövde han fundera på vad han skulle använda ekonomibyggnaden till. Och egentligen vad han skulle använda själva gården till. Han berättar att han från början inte hade en utvecklad tanke om självhushållning. För tre-fyra år sedan började Johan sälja honungsandelar. Han var då den första gården i Jämtland som ägnade sig åt andelsjordbruk. "Det finns ännu inte jättemånga som kör på samma koncept, men klart fler."

4. Att vara självhushållare

Uppsatsens resultat presenteras under tre huvudrubriker – drivkrafter, görandet och 'att vara tillsammans'. Empirin presenteras tillsammans med analysen, som tar avstamp i de teoretiska begreppen. Den första huvudrubriken, drivkrafter, spänner över uppsatsens samtliga teoretiska begrepp. Den andra rubriken berör ontologisk trygghet. Medan den tredje fokuserar på aspekter kopplade till begreppen sociala rörelser och socialt kapital. Detta är gjort för att presentera materialet på ett överskådligt sätt.

Drivkrafter

Att känna längtan till jorden

Någonting som sammankopplar de intervjuade är att de har haft en längtan bort från staden och dess puls. Detta har på olika sätt kommit till uttryck i deras berättelser. Det finns två varianter av orsaker som återkommer. Antingen handlar det om att ta sig *från* någonting, push-faktorer, eller att ta sig *till* någonting, pull-faktorer. Modellen skapades av professor Everett Lee, som ville förklara människors flyttbeteenden (Olsson & Vilhelmson. 1997). Alla platser har olika förutsättningar och beroende på det subjektiva meningsskapandet upplevs förutsättningarna som olika relevanta. För en individ med stort behov av att odla är betydelsen av en centralt belägen lägenhet i Stockholm troligtvis mindre viktig, jämfört med någon som till exempel vill lyckas inom reklambranschen. Vi börjar med att titta på push-faktorerna.

Några av självhushållarna beskriver att de känt sig ensamma på platser som definieras som stad, trots att det är där majoriteten av Sveriges befolkning bor. En orsak till detta är bland annat att de inte delade samma fritidsintressen. Lea berättar att en push-faktor från staden var att hon inte fullt delade sina vänners intresse för det kulturella. Trots detta hade hon svårigheter att hitta sätt att lämna staden och det liv hon levde. Det här anknyter an till den personliga identiteten.

Hon hade här två mer eller mindre uppenbara val. Att antingen stanna i staden med känslan att livet saknade någonting. Det beslutet innebar visserligen någon grad av trygghet då hon är uppväxt och har sitt sociala nätverk där. Men hon skulle troligtvis alltid behöva kompromissa med sina egna känslor om en dröm att förändra sin livssituation. Alternativ två var istället att bryta upp med staden för att ge sig ut i det okända, i jakten på ett meningsfullt liv. Det valet skulle innebära både en osäkerhet inför vad som kunde ske och en temporär otrygghet. Men resultatet av det andra alternativet skulle stärka den personliga identiteten och bidra till ett meningsfullt liv. Tillsammans med vetskapen att hon valt ett ärligt liv i linje med sina personliga värderingar. En bidragande push-faktor som gjorde att Lea valde alternativ två, att lämna staden, var när hon träffade nya människor genom olika kurser. Det var personer som delade hennes intressen för bland annat odling och hantverk. Vilket stärkte henne i att följa sin dröm och förmågan att påverka sin situation.

Jag VISSTE att jag inte var själv, men jag kunde inte nå dom som ville samma sak – förrän jag hamnade i rätt sammanhang, berättar hon (Moliden, 2019).

Anneli berättar om en liknande känsla. Hon kunde gå runt på folkrika platser i stadskärnan och uppleva ensamhet.

Och sen är jag här, alldeles ensam. Eller i skogen. Men jag känner mig inte ensam. Det här kommer låta filosofiskt larvigt, men när jag är i naturen så är jag med allt som finns i naturen. Men när jag är i stan, där det är väldigt mycket folk, där man inte är ensam – känner jag mig ändå ensam. Det är så mycket döda ting – betong och sådär, förklarar Anneli (Skärplinge, 2019).

Detta kopplar an till utvecklingen av städerna som fått möjlighet att växa utan invändningar. Tillgången på fossila drivmedel har dels möjliggjort för städernas livsmedelstillgång via transporter, dels för all betong som fungerar som byggmaterial. Utvecklingen skapar jobb, som i sin tur driver på urbaniseringen än mer. Det ironiska är att människor, liksom Anneli, som bor i städer upplever ensamhet. Däremot upplever hon att ett liv på landet med större ytor och mindre människor inte skapar en känsla av ensamhet. Det är resultatet av en medvetet skapad livssituation som i sin tur ger ”meningen med livet”. Att känna samhörighet till omgivningen på en plats och leva ett ärligt liv.

Pull-faktorer kan här ses som någonting som lockat stadsborna att flytta in till landsbygden för att i olika grad bli självhushållare. Tv-program som Mandelmanns trädgård är exempel på pull-faktorer. Där får tittarna följa Gustav och Marie Mandelmann på deras självhushållande gård på Österlen. Det kan argumenteras för att de romantiserar livet som självhushållare för tittarna, med de gulliga djuren och vackra omgivningarna. Uppfattningen tittarna får om gårdslivet riskerar att inte vara (tillräckligt) verklighetsförankrad. Men genom att visa upp en romantiserad bild kan människor som står inför beslutet att eventuellt flytta in på landsbygden få sig en 'knuff i rätt riktning'. Det tror David i Arkhyttan. Han tillägger att livet på gården kan vara väldigt idylliskt, men att det inte är hela bilden. Utan att ett liv som självhushållare också innefattar saker som är både psykiskt och fysiskt krävande.

Men ändå överväger det positiva det negativa – det är en känsla av närhet, meningsfullhet och kärlek. Det är nånting annat än ett liv som innebär att man måste dra ihop pengar för att kunna försörja sig, förklarar han (Arkhyttan, 2019).

Ett sätt att mjukstarta resan från stan in på landsbygden är att skaffa sig förkunskap om vad ett liv som självhushållare kan innebära. Det är positivt att ha förberett sig teoretiskt och provat kunskaperna praktiskt genom att delta på kurser, menar Emma och Lea. Genom att skaffa information och praktisera den kan den personliga identiteten utvecklas. Men den verkligt lockande kraften för att våga ta steget att lämna staden, tror Emma, är att lära känna människor som redan är verksamma inom fältet. Genom att andra bekräftar den personliga identiteten kan ens existentiella väsen tillåtas att blomma upp.

Jag ser det som att vara i sammanhang där man blir inspirerad och vågar hoppas och vågar tro på att det faktiskt är möjligt att ta det här steget. Så att man får lite styrka i att andra gör det, lite gemensamhets 'Kan dom, kan jag. Nu jävlar!' Så att man vågar satsa! säger Emma (Moliden, 2019).

En annan återkommande drivkraft i självhushållarnas berättelser är möjligheten att förvalta sin dag som en vill. För i takt med att städerna växer, påverkas även effekterna på tid och rum. En pull-faktor kom till uttryck när David berättade om anledningar till att han inte längtade tillbaka till staden.

Jag saknar det inte ett dugg alltså. (...) Här [i Skärplinge] åker man från A till B och sen hamnar man bakom en traktor ibland. Där satt man i över 40 minuter bara i en kö, säger David (Skärplinge, 2019).

Vad som kommer till uttryck i Davids berättelse är disponeringen av fritid och hur olika platser påverkar detta. Är det två mil till jobbet så tar den sträckan olika lång tid att transportera sig beroende på vart en bor i landet och trafikläget. Detta i sin tur påverkar hur mycket tid som finns att lägga på andra, mer meningsfulla aktiviteter. I Davids svar kan vi ana att stadens bilköer var ett standardiserat inslag i vardagen. Mängden fritid påverkas således och en större del av ens vardag handlar om att ta sig från plats A till B. Medan det kan ses mer som ett avbrott från vardagen att hamna bakom en traktor på landsbygden.

Arbetspendling påverkar människors vardag genom att bilköer tenderar att 'äta' upp tid. Väl på jobbet förväntas en att arbeta det antal timmar ens anställning definierat, med de uppgifter en är anställd för. Vanligtvis innebär ett heltidsarbete i Sverige att inställa sig åtta timmar om dagen, fem dagar i veckan på en arbetsplats. Addera då tiden för arbetspendling och det återstår bara några få produktiva timmar av dagen. För oss som lever idag kan det vara svårt att tänka sig att tiden inte alltid upplevts så som den upplevs idag. En gång i tiden var det solens bana på himlen och tuppens galande som gav tidsangivelserna.

För att bygga det nya maskinsamhället krävdes disciplinering. Bönderna ansågs lata eftersom de inte såg poängen i att arbeta för arbetandes skull och eftersom de därför gärna tog sig vilopausar i tid och otid. En av de första åtgärderna var därför att lansera Tiden med stort T. Det vill säga, den exakta tiden, den som bara kan mätas med hjälp av en klocka (Jordad, 2016:79).

När jag och Lea talades vid framkom det att hennes största pull-faktor för att hålla på med självhushållning var just tidsaspekten.

Det är nog det viktiga för mig, att jag får bestämma över min tid. Även om jag får jobba mycket, får jag bestämma när och hur. Och får jag ont i ryggen eller blir trött så kan jag gå och lägga mig på golvet inne, ett tag. Sen kan jag gå ut igen. Jag kan börja klockan fem på morgonen och så kan jag ta det lugnt några timmar mitt på dagen och sen jobba till sent på kvällen, berättar Lea (Moliden, 2019).

Det finns en protest i hennes svar mot det rationella livet och alla måsten som vi lever med varje dag. Att istället sträva efter en enkel vardag där

hon själv anger ramarna. Där det inte finns chefer eller arbetsysslor som har rätten att disponera hennes vardag. Det är hennes ansvar att se till att gården sköts så att de kan fortsätta bo och leva där. Det är på sätt och vis en önskan om att ta tillbaka delar av det gamla bondesamhället. Åtminstone delarna av bondesamhället som uppfattas som naturnära, avslappnade och meningsfulla. Detta är en tanke som också Johan i Husås har funderat mycket på. Men istället för att förlita sig på att hela inkomsten kommer från gården har han accepterat premisserna för de olika inkomstkällorna, och valt det som passar hans livssituation bäst.

På lönearbetet har jag massor av mål och utgångspunkter så där är jag satt i ett system som styr en. Men på gården så vill jag inte att det ska vara så. Jag önskar att jag skulle kunna överföra det till 100% på gården och jag skulle redan kunnat ha gjort det. Men då skulle jag ha uppfunnit mitt eget ekorrhjul, då skulle jag ha blivit en småskalig livsmedelsproducent. Och det vill jag inte bli. För det är ännu dummare. Sett ur perspektivet att vara ensamstående med två barn, äga en stor gård och försöka kränga lingonsylt så att man får ihop det till lön. Då lönearbetar jag hellre, konstaterar Johan (Husås, 2019).

Det finns en uppfattning om ”gammel Sverige” som en plats där varje dag var en kamp för livet. Detta skildras bland annat i Vilhelm Morberg klassiska böcker om utvandrarerna Karl-Oskar och Kristina, eller om det kärva livet i Stockholm 1793 av Niklas Natt och Dag. Genom det perspektivet framstår det förindustriella livet som otänkbart för en person på 2020-talet.

Man hör vettiga forskare som menar att för 100 år sedan var allt en strid på kniven för att överleva. Och man var ute och jobbade dagarna i ända och det var otroligt jobbigt. Men idag så är det jättelätt för vi har datorer, kontorsjobb och vi kan åka och handla maten. Det är ju inte heller sant. För nu bränner folk ut sig på löpande band, om de inte dör i arbetsplatsolyckor, konstaterar Johan (Husås, 2019).

Som Johan säger finns det människor med annan åsikt om hur historien sett ut. Kanske går det att enas någonstans på mitten och konstatera att mycket har blivit bättre i dagens samhälle, men att det på andra sätt har blivit sämre. En tydlig utveckling mellan då och nu är det förändrade förhållandet mellan andelen producenter och konsumenter.

De flesta av oss i den industrialiserade världen är numer till nära hundra procent konsumenter, och utan den köpkraft som ett lönearbete i ekonomin ger oss är vi hjälplösa när det gäller att tillgodose våra grundläggande behov (Jonstad, D. 16:2016).

Den rådande samhällsekonomin bygger på ständig tillväxt. Och för att upprätthålla tillväxten behövs resurser. Både i form av material men också i form av människor och antal arbetade timmar. Därför uppfanns Tiden, för att lättare kunna styra arbetet hos de mänskliga resurserna. Resultatet av tillväxtkrav, växande ekonomier och förhållandet till Tid tvingar in lönearbetare in i ett ekkorrhjul för att överleva. Särskilt då urbanisering tillåter ett större antal människor att arbeta med sysslor som bidrar till marknadsekonomin, och inte till produktion av livsmedel till det egna hushållet. Det här sättet att leva på är inte utvecklat för att främst bidra till hållbarhet inom sociala och ekologiska perspektiv. Det är ekonomiska motiv som driver utvecklingen framåt och som ges företräde vid beslut. Som det beskrivs i uppsatsens inledning har människor aldrig varit så påverkade av negativ stress som idag. Det senmoderna samhället är inte en plats som passar för samtliga individer att leva sitt liv till dess fulla potential. Det är visserligen etablerat att ha minst ett par hjälpsamma verktyg i sin vardag, så som maskiner och elektroniska apparater. Men som Johan säger – människor bränner ut sig på löpande band ändå. Ekkorrhjulet som på förhand stakar ut ramarna för människors liv passar inte alla. Det är någonting som saknas i dagens samhälle. En enkelhet och närhet till jorden. Kanske är det en känsla av att vara sammankopplad med en större helhet, där individen är ett kugghjul i det stora hela. Inte jaga delar av en påhittad identitet som tillsammans bildar en fasad utåt. Sammantaget från intervjuerna är detta en kärnpunkt i självhushållarnas pull-faktorer för att flytta in på landsbygden.

Förutom mat och livsvillkor står det klart att klimat och miljöfrågor har fungerat som en pull-faktor för flertalet att lämna staden. Det gör att de medvetet kan skapa nya rutiner som ligger i linje med deras tankar om ett hållbart sätt att leva på. Många av självhushållarna är belasta inom området och är bekymrade över dagens samhällsutveckling. Till exempel stötte David (i Arkhyttan) på allt mer information om klimat-

förändringar i sitt jobb som journalist. Det gjorde till slut att han praktiskt behövde få kanalisera sin sorg över försummelsen av naturen och dess resurser. Johan utbildade sig till miljövetare och Anna till biolog. Men det krävs inte en utbildning för att förstå miljö och klimatproblematiken som världen nu står inför. Eller för den delen, att se på sitt eget liv som både en del av problemet och lösningen. Emma berättar att hon har ett grönt hjärta som behöver vara i kontakt med naturen för att må bra.

Det här med att vara i jorden och hålla på med nåt som bara är praktiskt, fysiskt, väldigt verklighetsförankrat lugnar mig och hjälper mig att må bra. Så för mig är det ett sätt att överleva och hålla mig mentalt frisk faktiskt. Jag märker jättetydligt hur mycket bättre jag mår av att hålla på med dom här sakerna – bygga, gräva, rensa, berättar Emma (Moliden, 2019).

Motsatsen till det rurala är det urbana. Staden kan ses som arketyper för det senmoderna samhälle som står för det moderna, attraktiva och föränderliga (Giddens, 1999). Det innebär en konflikt för de individer som inte upplever den beskrivningen som vare sig positiv eller som en del av sin identitet. Det ställer högre krav på dem att medvetet handla i enlighet med principer som skänker dem trygghet. Valet att flytta in på landsbygden kan då ses som en protest mot det samhälle som inte tycks få nog av konsumtion och fossila drivmedel.

Görandet

I detta avsnitt tar vi en titt på det praktiska görandet som framkommit i intervjuerna med självhushållarna. Avsnittet har för avsikt att inbegripa det medvetna handlandet men också de rutiner som informanterna inte aktivt reflekterar över. För genom rutiner och förutsägbarhet blir omvärlden pålitlig och trygg (Johansson, 2015). Om, eller när, oväntade händelser sker bryts rutinerna och individen blir tvungen att lyfta sina handlingar från ett praktiskt plan till ett diskursivt. Alltså, personen blir tvungen att medvetandegöra sina handlingar och kan komma att behöva omvärdera dom för att återigen nå en känsla av trygghet.

Att kunna göra saker själv

På olika sätt och i olika grad kom det fram under intervjuerna att klara av att göra saker själv bottnar i en känsla av trygghet. Det finns en frihet att stå på egna ben och känna att en är kapabel att, till viss del, klara sig själv. Men det innebär inte att var och en måste klara av allt på egen hand (Seymour & Sutherland, 2014). Självhushållning handlar om att medlemmarna ska kunna komplettera varandras färdigheter och inte behöva vara beroende av funktioner utvecklade för det moderna samhället. Den samlade kunskapen inom den nya sociala rörelsen och gårdens kapacitet att producera mat medförde även en känsla av att inte vara lika sårbar inför framtiden. Även om livsstilen till en början kan te sig krånglig, ovan eller tidskrävande.

Anneli och David berättar om en händelse från deras första vinter i Skärplinge. Det var mer än 30 grader kallt ute och vattnet hade under natten fryst i ledningarna. Anneli berättar att hon tänkte ”Va, kan det ens vara så här?!”. Hon blev tvungen att reflektera över skillnaden mellan sitt på landsbygden och livet i Stockholm, där vattnet runnit i kranen oavsett väderlek. För att uppleva sin vardag som (ontologiskt) trygg behöver det finnas pålitliga ramar och rutiner att förhålla sig till. När de finns på plats skapas en yttre trygghet som sedan leder till en känslomässig trygghet. Alltså att en person genom sina rutiner upplever vardagen som trygg. För Anneli bröts rutinen och självklarheten att ha rinnande vatten i ledningarna när hon flyttade in på landsbygden. Det innebar att de praktiskt behövde lösa problemet för att återskapa en yttre trygghet. Hon ringde då mannen som tidigare bott i huset och han hjälpte dom samma dag. De lade slangar under golvet för att värma vattenledningarna och för att i framtiden undvika samma situation. Anneli minns tillbaka.

- Just då var det inte kul. Det var ju jättekallt! Men det är bara att gilla läget. När vi kommer på hur vi ska göra, så är vi förberedda till nästa gång det händer, säger Anneli (Skärplinge, 2019).

För Johan skapas ontologisk trygghet genom möjligheten att fortsätta bruka jorden även om fossila drivmedel fasas ut.

- Utan diesel finns det ingen bonde i Jämtland som kan göra ett smack åt sin jord. Däri ligger det viktiga i det här. Sen är det jättekul

att plöja och träffa uvar som kan! Det är så mycket kunskap som var självklar för våra mor och farföräldrar – men som nu är helt borta, säger Johan (Husås, 2019).

Det praktiska handlandet för att uppnå den tryggheten är att han i framtiden vill använda häst som dragdjur framför en plog. Han berättar att han ganska ofta upptäcker att äldre jordbruksmetoder fungerar lika bra, om inte bättre, än modernare sätt. Men det är endast ett fåtal personer som hanterar den färdigheten i hela Jämtland. Och som dessutom kan tänka sig att plöja någon annans åker. När Husås åkrar senast plöjdes med hjälp av häst, för 60-70 år sedan, var det allmän kunskap bland byborna. Och alla hästar som fanns i byn var till för just denna uppgift. Han befarar att dåtidens rutiniserade och självklara kunskap mer eller mindre är borta.

Samma ambition angående jordbearbetning hittar jag hos Lea och Emma. Även de drömmer om att äga några hästar att spänna en plog efter. De har en byggnad på gården som skulle fungera som stall, men som har lägre i takhöjd än normalt. Det har gjort att de fått fundera ett varv till hur de ska kunna inhysa hästar. Leas förslag är att de ska köpa shetlandsponnys.

- Jag har en tanke om att det skulle vara gynnsamt på flera olika sätt. Det går runt en massa shetlandsponnys som barnen har tröttnat på. Och dom skulle kunna användas mycket mer än att de bara ska gå runt och äta, bli tjocka och få fång. Man kan använda deras gödsel. Och vi skulle kunna använda dom till ponnyridning om vi startar ett gårdscafé. Jag tror faktiskt att de skulle vara mer användbara än stora hästar, säger Lea (Moliden 2019).

Det handlar om ett samspel mellan djur, människa och gårdslivet. Och att olika delar av detta samspel kan fylla flera olika funktioner. Som hästarna till exempel. De skulle både kunna vara dragdjur, bidra med gödsel och tjäna lite pengar via ponnyridning. Det är också en slags beredskap om kostnaderna för fossila drivmedel skulle skjuta i höjden. Gårdar som är beroende av traktorer blir direkt påverkade om priset på drivmedel skulle skjuta i höjden. Men genom att frikoppla sig från det fossila beroendet blir gårdarna i Husås och Moliden mer tåliga mot sådana typer av störningar.

David i Arkhyttan har ett annat perspektiv på alternativ för att i framtiden tillgodose tillgången på livsmedel.

Att tänka sig en tillbakagång till det gamla hästdrivna jordbruket från 1800- och 1900-talen framstår nog som lockande för vissa, men om vi verkligen vill hamna i samklang med naturen behöver vi tänka några varv till. Och när vi gör det riskerar en och annan av köpplästarna i vår matkultur att få stryka på hoven (Jordad, 2016:137).

Han syftar till det rationaliserade jordbruket som många gånger innebär åkrar som ändlöst plöjs och producerar fält med monokulturer av spannmål. Det är snarare vad som produceras och hur det produceras som måste justeras. Han drar det så långt som att säga att framtidens matproduktion skulle må bra av att minska andelen hektar som producerar spannmål.

Exemplet om ploghästarnas vara eller inte vara gestaltar några varianter av framtidskolonisering. Och belyser delen av definitionen av sociala rörelser där medlemmarna kan ha skilda åsikter inom fältet. De vill alla leva så hållbart de kan. De motiverar sina val och lösningarna tar sig an problemet på olika sätt. Det finns nödvändigtvis ingen åsikt som är absolut rätt eller fel. Johan, Lea och Emma är införstådda med svårigheterna att bruka jorden om tillgången på drivmedel skulle begränsas. Och har därför undersökt möjligheterna att plöja sina åkrar med äldre metoder. Det ska inte likställas med att häst och plog är 'lätt', men de parerar ett uppenbart hinder (drivmedel) på så vis. Deras strävan efter att återinföra hästar som dragdjur ger dem större möjlighet att fortsätta leva på sina gårdar även om tillgången på drivmedel minskar. Alltså har de genom praktisk handling medvetet skapat en känslomässig trygghet inför framtiden. Davids perspektiv har ett bredare perspektiv på problembilden. Det handlar om hur den globala livsmedelsproduktionen måste ändras för att vara hållbar i framtiden. Problemet kan inte endast tillskrivas tillgången på fossila drivmedel, det är allt för enkelt. Det handlar bland annat om ekonomiska intressen och världsledares som är rädda för att ta i frågorna.

En annan typ av exempel på att göra saker själv hittar vi i Vallentuna. Anna berättar att de har slutat köpa fabriksproducerat bröd i affären. Spannmålet köper de istället i tunnor från bonden som arrenderar deras

mark. Maler kornen gör de själva, för att sedan smaksätta det med egenodlade brödkryddor.

- Ju mer man gör och desto mer kunskap och rutin man har, gör allting så mycket lättare. Många säger till mig 'gud va mycket jobb du måste lägga ner'. Jag tänker såhär, jag lägger ju ner mindre jobb nu än förut, säger Anna (Vallentuna, 2019).

För Anna har det blivit en rutin att göra sitt eget bröd. Paret berättar att en drivkraft och trygghet är att de vet det exakta ursprunget till maten deras barn äter. Parafraseringen från Annas bekanta kan ses som ett uttryck för avståndet mellan konsument och råvaran som finns i dagens moderna samhälle. Avståndet beror på att majoriteten av Sveriges befolkning (och även i andra länder) bor i städer och lönearbetar inom sektorer som inte sysslar med livsmedelsproduktion. De lever i ett ekorrhjul av krav från arbetsgivare, mål för den personliga identiteten att uppnå och vardagspussel att lösa. När alla vardagliga, primära sysslor är avklarade finns inte mycket tid över till annat. Och att då lägga den tiden på att till exempel mala eget mjöl från spannmål, en inte har nära till hands, blir inte ett särskilt troligt scenario. Ett argument som bekräftar i Annas berättelse: "Många säger till mig 'gud va mycket jobb du måste lägga ner'." Hon menar att det är en fråga om att veta hur en ska göra och tillgodose rätt förutsättningar för att göra det. Anna utmanade uppfattningen som hävdade det var omöjligt att göra eget mjöl istället för att köpa färdigt. När hon så hade gjort det behövdes spannmål, en kvarn och lite kunskap för att mala mjölet. När det var på plats kunde hon sätta igång. Som så mycket annat är saker svårare i början och tar längre tid. Med lite tid och erfarenhet blir det lättare och går snabbare. Det bekräftar när Anna säger att hon lägger ner mindre jobb nu än förut. På frågan vad det är som gör det så härligt att mala sitt eget mjöl istället för att köpa en färdig tvåkilos påse från mataffären, får jag följande svar:

- Jag tycker att det är så mångdubbelt. En grej är att det kommer härifrån, det är jättehäftigt att det är från våran gård. Och att det är så lätt att göra det. Att processa kornen till nånting som går att använda. Sen kan man göra pasta eller bröd, eller vad man vill av det. Men sen är det inte svårt. Det är bara att koppla på den där grejen, hälla på lite grejsimojs och sen kan man ta hand om tvätten eller laga mat. Det är absolut inte svårt. Det är snabbare än att åka till affären för att köpa

mjöl. Och så kostar det oss ingenting. Eller jo, själva kvarnen. Men den har vi tjänat in, berättar Anna.

- Det är inte bara känslan, det är en helt annan smak. Det har heller inte åkt någonstans, det har inte legat packat eller tryckts ner i en påse. Det blir inte bättre, säger Jonas (Vallentuna, 2019).

I deras svar är det tydligt att råvarornas autencitet är viktig. Att de har en relation till maten och vet var den kommer ifrån. "Det blir inte bättre" syftar både till det faktiska avståndet, smaken, känslan och relationen till råvaran. Allt sammantaget skapar en trygghet att maten de äter är ekologiskt hållbar och etiskt producerad. Och att den gör gott för kroppen, att den inte för med sig tvivelaktiga spårämnen av bekämpningsmedel och liknande. Alla levande varelser är beroende av mat för sin överlevnad. Anna och Jonas har vetskapen om att maten som säljs i affärer på olika sätt kan ha negativ påverkan på andra människor och miljöer. Och det ligger inte i linje med att de själva vill leva på ett hållbart sätt. Detta är ett exempel på en praktisk handling sprungen ur det diskursiva medvetandet. Paret har handlat på ett sätt som gör deras omgivning pålitlig och trygg. På ett enklare sätt kan det uttryckas som att Anna och Jonas har förstått många av livsmedelsproduktionens baksidor. Om de valt att bortse från detta och fortsätta stötta den industrin, skulle de inte handlat i enlighet med sina värderingar. De har istället satt spaden i marken och börjat producera livsmedel deras värderingar står bakom. Därigenom är de ärliga mot sig själva, jordbrukets rutiner skapar en trygghet i vardagen och de upplever det som meningsfullt att familjen äter maten som producerats schysst på gården.

Att forma sin identitet och skapa mening

Vad som upplevs som identitets- och meningsskapande är i högsta grad subjektivt. Det som framkommit i intervjumaterialet är inte ett enhälligt svar. Och oavsett om faktorerna knyter an till varandra eller ej, är de ett uttryck för den nya social rörelsen.

Det senmoderna samhället har medfört ett bredare utbud av livsmedel från världens alla hörn genom import. Genom en sorts rationalisering som baseras på en rad olika faktorer så som arbetskostnad, produktionslagstiftning och lämpligt klimat. Det ger människor större möjligheter

att uttrycka sin personliga identitet genom de livsmedel som inhandlas. Importen innebär också att de livsmedel som äts idag i större utsträckning är anonyma och dess negativa effekter på sin omgivning osynliga. Det senmoderna samhället har blivit så abstrakt och komplext att för varje val som tas, finns en uppsjö av andra möjligheter. Det lägger stort ansvar på individens förmåga att samla in, tolka och ta ställning till kunskap för att göra ett medvetet val. Då är maten bara en del av allt vi har möjlighet att göra medvetna val runt. Inom livsmedelsproduktion finns frågor om bland annat produktionssätt, djurvälstånd, och arbetsvillkor. För insiktsfulla individer kan det leda till en känsla av osäkerhet och otrygghet – att inte veta hur maten påverkar kroppen eller omgivningen.

”Det är en av våra drivkrafter. Vi vet EXAKT vart vår mat kommer ifrån. Och för vår del, vi är väl redan förstörda. Men för våra barn – de kan inte få bättre mat, konstaterar Anna (Vallentuna, 2019).

Likt Anna och Jonas har övriga informanter med barn unisont inkluderat dem när de berättat om viktiga faktorer för sin livsstil. De vill ge barnen så bra mat och så mycket kunskap som möjligt. Och genom kunskapen skapar de handlingsutrymme för framtiden. Det kan vara kunskap att leva på lantbruksgård, bruka jorden eller äta efter säsong. Det kan också vara den blotta existensen av gården och dess eventuella funktion för framtiden som är det verkligt betydelsefulla. Och att varken barnen, djuren eller marken skulle klarat sig utan det arbete självhushållarna lägger ner. Vetskapen om det formar en känsla av ansvar och att vara behövd, vilket är ett uttryck för meningsskapande. Inte enbart för den egna kroppens överlevnad, utan också för de individer som är beroende av ens arbete.

I Johans berättelse är gården en viktig del av ett meningsskapande. Dels för att den existerar och dels för vad den symboliserar.

- När jag inte bodde på en gård och kunde göra det jag gör idag så är ju livet fullt av frågor om vad jag skulle göra efter jobbet. Antingen kan man göra helt bottenlösa saker som att glo på tv och bara hänga. Och försöka uppnå livets mening med jobbet. Eller så kan man spela squash, gå med i Naturskyddsföreningen eller nånting på fritiden för att få nån mening och för att det ska kännas kul. Och jag behöver inte göra det, för mig är det meningsfullt så fort jag kommer hem. Hela tiden. Och det är lika meningsfullt att vara hemma ta det lugnt och glo

på tv som att ta itu med de sakerna jag ska, måste och vill göra. Ibland får man vila och ibland får man arbeta, så är det ju. Det tuggar på. Djuren behöver ju mig och barnen behöver mig och marken behöver mig- och det känns jättemeningsfullt, förklarar Johan (Husås, 2019).

Vad som är tydligt i Johans svar är den fysiska tryggheten som bidrar till en psykisk trygghet, en plats där alla på gården har sin funktion och plats. Gården blir en sorts kanalisering för att kolonisera framtiden. Om det händer något oförutsett är gården fortfarande en trygg plats där han och hans barn kommer kunna fortsätta med sina liv. När Johan beskriver andras handlingar genom 'bottenlöst tv-tittande' och att "försöka uppnå livets mening via jobbet" blir hans strävan om att aktivt skapa en meningsfull och trygg plats tydlig. Men gården som symbol bekräftar också Johans personliga identitet. Han behöver minsann inte gå med i en förening för att ta ställning eller skapa mening i livet. Och just för att det viktiga inte är *vad* han gör på gården, utan *att* den finns – kan han med gott samvete slappa när det passar sig. Liknande tendenser finns i svaret från David i Arkhyttan. Det handlar inte så mycket om den egna personens överlevnad som ansvaret för överlevnaden hos de individer som är direkt beroende av en.

- Man måste skilja på det fysiska, materiella i en viss livsstil. Det kan vara ganska kärvt och kallt på vintern när man måste ut och ge djuren vatten. Vattnet fryser och det är inte så behagligt rent fysiskt. Men det är en del av en livsstil som skänker en meningsfullhet. Som väger upp för allt det fysiskt jobbiga. Det handlar också om en sorts ansvar. Man tar ansvar för sig själv. Det är en tillfredsställelse i att kunna stå på egna ben, så att säga. Dels det ansvaret över sin egen försörjning, men också ansvaret för djuren och odlingarna man har. Det är ett åtagande man gjort, att hålla dom vid liv. Det blir en sorts mening i tillvaron – att se allting växa och leva. Och dö, som med tomaterna i mitt växthus jag håller på att plocka ur nu, säger David och skrattar till i andra änden av telefonlinjen (Arkhyttan, 2019).

Varför det tunga kroppsarbetet kan uppfattas som meningsfullt kan vara för att det är en motreaktion till konsumtionssamhället. Att arbeta med kroppen och att bli trött istället för att införskaffa det som behövs från affärer. Det kan tänkas vara en känsla av att ha "gjort rätt för sig" och inte stötta ett system som är uppbyggt på villkor som inte är långsiktigt hållbara. På så vis separerar självhushållarna sig från moderna människors inställning till service, utbud, förväntan (eller snarare krav)

på enkelhet och industriellt producerad mat. Och därigenom tar de tillbaka fundamentala delar från tiden då människor var en del av naturen och inte satte sig över den.

Att själv tillgodose familjens behov av livsmedel är återkommande även på gården i Vallentuna.

- Om inte jag är i skogen och plockar svamp eller bakar mitt eget bröd, så känner jag mig halv liksom. Jag tror att det är ett grundläggande behov jag har som uppfylls. Att samla mat till min familj. Ifall det är svamp i skogen kan jag inte gå hem. Eller hallon på busken. När Jonas plingar i klockan och säger att det är mat, svarar jag "jag ska bara.." Man ska få in det där, så att vi ska överleva vintern, förklarar Anna (Vallentuna, 2019).

Det går att likna Annas arbete vid säsongsbaserade rutiner. Och genom rutiner blir den fysiska omvärlden pålitlig, vilket lägger grunden för den psykiskt upplevda tryggheten. Men om hon inte plockar svampen eller hallonen bryts rutinen och Anna riskerar att uppleva känslomässig otrygghet. Om så är fallet behöver hon medvetet hitta andra handlingar som stärker hennes känsla av trygghet och meningsfullhet. Alternativt hitta lösningar för att fortsättningsvis kunna plocka hallonen och svampen.

Det urbana livet innehöll inte alla delar för att erbjuda självhushållarna ett meningsfullt liv. I Annelis berättelse kan delar av saknade bitarna för ett meningsfullt liv anas.

- Alltså nu gör jag ju nånting för den här bygden. Jag gör någonting för världen. Jag gör nånting, framförallt, för min familj. Vi bygger ju vårt liv här. Alltså bokstavligen. Med våra händer, så som vi vill att det ska vara. Vi vill också skapa möjligheter för oss att jobba här. Och det gör vi ju redan, men vi arbetar än så länge ganska ideellt. Vad jag håller på med är odling. Jag odlar mat för vår familj. Och sen odlar jag för att sälja till andra. Jag har räddat en massa höns från industrin som annars skulle åkt på slakt. Då har dom fått flytta hit istället, berättar Anneli (Skärplinge, 2019).

I Annelis skildring är handlingskraft ett återkommande tema. Den märks när hon aktivt gör någonting för sin familj och för bygden. I hennes svar kan vi även ana att staden saknar delar hon vill att hennes barn ska få med sig genom uppväxten. Och att flytten till landsbygden ger

Anneli och David möjlighet att tillgodose de delarna. Vilka de delarna är sägs inte uttryckligen, men kanske kan det anas när Anneli berättar om gårdens höns. För enligt äggindustrin var det ekonomiskt rationellt att skicka hönsen till slakt, eftersom de inte längre var högproducerande på ägg. När Anneli visade mig hönsuset såg jag flera hönor med präktig fjäderskrud som pickade i sig frön från marken. Efter en liten stund kikade en höna ut från hönsuset och dess avsaknad av fjädrar stod i bjärt kontrast med resten av flocken. Anneli berättade att det var en av de nyaste hönorna och att den hönan fortfarande inte lärt sig att picka i sig mat från marken. På gården i Skärplinge är det inte ekonomiska incitament som styr, till skillnad från äggindustrin. Hos dem gör det ingenting om hönorna inte lägger så många ägg. De får ändå en trygg plats att bo på, mat och en flock att umgås med. Hönsen får ett egenvärde, vilket är centralt för meningsskapandet på gården. Att dom får finnas för sin egen skull och inte för att ge en ekonomisk avkastning. När de till sist självdör lägger Anneli och David ut kropparna till räven istället för att själva äta upp den. ”Dom är ju våra kompisar!”, säger Anneli.

Vid besöket i Vallentuna bekräftas djurens centrala roll för meningsskapandet på gården. De flesta har ett eget namn och sina egna personligheter som Anna och Jonas berättar om under tiden vi går runt på ägorna. När vi kommer till fårhagen tog det inte lång tid innan fåren var framme hos Anna för att hälsa.

- Det här är Frida. Dom här fåren är så keliga, nästan som hundar! Om jag inte kelar med dom tillräckligt mycket krafsar de på mig med frambenen, berättar Anna och skrattar (Vallentuna, 2019).

Ett får närmar sig när jag sitter på huk i hagen. ”Det där är Klaus”, berättar Anna. Hon fortsätter:

- Hon var en av ursprungsfåren som kom till gården för tio år sedan. Men sen fick hon juverinflammation förra året, så i år har hon inte fått något lamm. Men vi kan inte ta bort henne. Hon får vara kvar. Hon är precis som en hund (Vallentuna, 2019).

”Anna, har du sett Linnea?” Det är Jonas som kommer gående över gården. Han passerar oss och skrattar till när han kommit in till fårens ligghall. I den utspridda halmen, bredvid en stor höbal ligger Linnea.

Det är en kviga som vid födseln blev bortstött av sin mamma. Hon nappades på samma gård innan hon flyttade till ett ställe där hon levde ensam i en hästbox, innan hon hittade till gården i Vallentuna.

- När hon kom hit var hon så liten och anskrämlig, så skruttig och lusig. Jag trodde inte alls att hon skulle klara sig. Nu har hon blivit jättefin i pälsen och så stor. Även fast hon borde vara dubbel så stor för den här rasen, berättar Anna (Vallentuna, 2019).

Jonas står på knä bredvid Linnea och kliar henne med vana händer över den vit, röda kroppen. Han berättar att hon är, precis som fåren, tam och älskar att bli kelad med. ”Hon går också lös ganska ofta”, berättar han fortsatt. Tidigare på morgonen hade hon tydligen varit på upptäcksfärd inne i garaget, klivit runt på gräsmattan och knaprat på en pumpa som prydde trädgården. Linnea kastade en blick på mig innan hon la sig till rätta för att fortsätta bli klappad.

Anna stegar över grusgången mot ett litet rött hus som står lite upphöjt med en ramp mellan marken och dörren. ”Jag ska bara släppa ut dom här.” Hon öppnar dörren och genast fylls gårdsplanen av ett kackel. Det är fyra gäss som vaggar ner på rampen och ut på gruset. De håller huvudena högt och i samlad trupp sträcker ut och flaxar lite med vingarna. Tre av dom är vit/grå och en av dom är lite mindre och istället för grå har den en beige färg.

- Det är Bosse, hon är mamma till Lill-Frida. Och de andra två är papporna. De är så snälla mot Lill-Frida och de tar verkligen hand om henne, säger Anna och strålar ikapp med höstsolen (Vallentuna 2019).

Anna berättar att alla fjäderfän de har haft på gården har hon kläckt fram själv. Detta förklarar hon med att smittrisen annars kan vara ganska hög.

- Men i Bosses fall blev det lite annorlunda. Hon blev själv och var jätteledsen. Vi letade efter gässägg till försäljning, men hittade inget. Istället fick Bosse ruva ett ankägg, hon älskade verkligen sitt ank-barn. Sen kom räven och norpade åt sig barnet och Bosse gick sönder av sorg, berättar Anna (Vallentuna, 2019).

Då förstod Anna och Jonas att de behövde gå emot sina principer att alla fjäderfän ska kläckas på gården- så de köpte Hasse och Asta. Tillsammans har de tre gässen fått Lill-Frida och de tar alla hand om henne på bästa sätt.

Självhushållarnas inställning till djur skiljer sig markant från livsmedelsindustrin. Det finns en närhet, omtanke och kärlek till djuren. Och känslan av meningsfullhet och glädje djuren ger tillbaka sammanfattas på ett fint sätt i intervjun med Lea och Emma.

- Att kunna ha djur gör så mycket med en gård. Bara nu när hönsen flyttade in i somras så gjorde det att ”nu lever gården, nu har vi kommit igång!” Det finns så många anledningar till att ha djur, säger Lea glatt (Moliden 2019).

Djurhållningen skapar en helhet på gårdarna. Djurens bidrag handlar både om att skapa förutsättningar för ett cirkulärt kretslopp, men också som sällskap och livsmedel.

Att vara tillsammans

I det här avsnittet ska vi undersöka hur självhushållarna inkluderas i en social rörelse och hur de använder sitt sociala kapital. Med de enskilda berättelserna som språngbräda kristalliseras den sociala rörelsens skapande av en gemensam ’vi-känsla’ med hjälp av ett sammanbindande socialt kapital. Ett kollektivt mål hos sociala rörelser är strävan efter ett liv närmare jorden som är hållbar för såväl den egna personen som omgivningen runtomkring. De har alla valt bort stadens puls och måsten för ett liv där de i större grad får styra över sina liv och sin vardag. En verklighet som fylls med meningsfulla sysslor även om det bitvis kan vara tungt, kallt och för stunden inte så lockande.

Den här delen av uppsatsen ämnar även att undersöka hur rörelsens målmedvetna, gemensamma handlingar organiseras och vilket det gemensamma hotet för rörelsen är. Det sociala kapitalet tillför en aspekt av tillit mellan människor till analysen. Ett kapital som sin tur gör dem mer benägna att hjälpa och samarbeta med varandra. Det är framförallt det sammanbindande sociala kapitalet som är av vikt för att kunna beskriva rörelsen av självhushållare.

Att tillhöra en gemenskap

Informanterna har som sagt alla lämnat bekvämligheten och sitt sammanhang i städerna och flyttat in på landsbygden. Under samma period har den tekniska utvecklingen kommit att bli en självklar del av det vardagliga livet och människors medvetande. Mötesplatser har flyttat in på den digitala arenan där möjligheterna att hitta likasinnade människor underlättas via sociala medier. Vad som utmärker exemplen från intervjuerna är att mötesplatserna och samarbetena inte är resultatet av en slump. Utan de är någonting självhushållarna medvetet och enträget har arbetat för att etablera. Jag hittade majoriteten av självhushållarna på Facebook och Instagram där de publicerat inlägg i olika forum. Med det som ingång var jag intresserad av att undersöka hur de använder sina digitala plattformar. Vad som framkom under intervjuerna var att sociala medier fungerade som ett viktigt redskap för att nå ut till en bredare publik. Det som skiljde dom åt var vilken målgrupp de främst försökte nå ut till via sociala medier. Det kunde vara personer som redan sysslade med självhushållning i någon mån, boende i närheten av gården eller så var syftet att öka kunskap hos allmänheten via inlägg från gårdens verksamhet. Den här delen av uppsatsen undersöker hur de skapar sammanhang med andra inom självhushållnings rörelsen. Nu tar vi och ser hur de gått tillväga.

Att bo på landsbygden och att driva ett självhushållningsjordbruk kan innebära svårigheter att träffa människor som delar ens värderingar och att byta erfarenheter med. Det kan bero på avstånd mellan gårdarna, svårighet att lämna sysslorna på gården eller för att de som bor i närheten inte delar samma intressen. Emma och Lea i Moliden berättar att de har hittat många med liknande drömmar om självhushållning på sociala medier. För att nå ut till fler intresserade hashtaggar de sina inlägg och beroende på hashtag når de olika grupper av människor. Några vill interagera och andra är inte lika pigga på att dela erfarenheter. De berättar att vissa har behov att bolla svårigheter och idéer när det känns trööstlöst. Men det är inte bara människor runtom i landet som följer Lea och Emmas uppdateringar på sociala medier.

I byaföreningen med byarna runt om också, där är det flera som följer vårt konto – har vi förstått. Och så har vi varit och sålt lite tomatplantor i våras och då var det flera som visste att det var vi som nyss

flyttat in. Ryktet går ju. ”Jaha, det är ni som bor på Moliden! Va spännande och va kul att ni gör saker!” Så det är verkligen positivt runt omkring också! Vi har haft sjukt tur, berättar Lea (Moliden, 2019). Ett liknande scenario utspelade sig i Skärplinge. Ryktet om självhushållarna sprider sig innan de hunnit träffa personerna själva.

- När vi flyttade hit visste många redan vilka vi var utan att ha träffat oss innan. Vi hade en man som ville presentera sig den första sommaren och det första han sa var ”Det är du som håller på med teater, va?”. Jag visste inte ens vem i trakten som visste det, men den mannen hade stenkoll på det, säger David och skrattar till (Skärplinge, 2019).

Anneli använder sociala medier för att berätta vad som händer på deras gård. Hon visar upp byggnationer, odlingar och vad som händer i deras liv. Det har blivit en kanal för att ’bjuda’ in Ortsbefolkningen till den gamla skolan. Samt ett sätt att bygga upp det sociala kapitalet lokalt.

- Haha, jag trodde dom varit här och kollat själva, innan jag koppelade ihop att de sett det på Facebook. Nu är det inget konstigt, men i början var det ovant. Nu ser jag det som en resurs. Nu visar jag vad jag gör och tänker att det kan bli bra. Att folk upptäcker vad vi gör digitalt först och att de vågar sig hit efter det, berättar Anneli (Skärplinge, 2019).

Det är en gemenskap med människor som bor i trakten som är målgruppen i Skärplinge. Sättet Anneli och David använder sociala medier på kännetecknas av ett överbryggande socialt kapital. Detta kan kopplas till deras önskan om att i framtiden kunna livnära sig på försäljningen från gårdens odlingar. De skapar ett nätverk av potentiella grönsaksköpare som därigenom kan trygg en inkomst i framtiden. Det abstrakta, digitala, överbryggande kapitalet har då växlats in som monetära värden. Vilket möjliggör för Anneli och David att sysselsätta sig med det som känns meningsfullt.

Anna berättar att de under sommaren som var öppnade gården för nyfikna besökare. Hennes mamma var också där och det var flera besökare som då missförstod och trodde att det var mamman som ägde och drev gården. Anna tolkar det som att den generella föreställningen om vem som kan vara bonde är både snäv men framförallt förlegad.

Det är så många som ser mig, som inte tror på att jag är en bonde. ”Men du ser ju inte ut att vara en bonde! Det skulle jag aldrig kunna tänka mig” Då svarar jag ”Men hur ser en bonde ut? Hur många har du träffat?” Dom tänker ju på att det ska vara en äldre gubbe med tjock mage, gärna i blåställ – då är det okej liksom. Dom kan få kallas bonde, konstaterar Anna (Vallentuna, 2019).

Hon berättar att tanken bakom hennes informativa inlägg på sociala medier är att det ska vara ögonöppnare för allmänheten. Det ska inte bara vara vackra bilder på måltider eller blommor – hon vill att det ska vara fördjupande, utmanande och ge nånting mer. Hennes bakgrund som biolog och veterinär bidrar till att hon kan förpacka delar av en komplex värld i ett lite lättare format för människor att ta till sig. Genom att själv synas och tillgängliggöra information kan uppfattningen om vem som kan kalla sig ’bonde’ påverkas. Exempelvis kan hennes följare bli upplysta om varför maskar är viktiga för jorden och odlingarna, hur frost bildas eller färgställningen i regnbågar. Anna riktar sina inlägg till människor som är nyfikna på gårdens verksamhet, men som inte nödvändigtvis har egen erfarenhet av jordbruk. Låt oss återgå till den del av definitionen av sociala rörelser som menar att de ”vill höja kunskapen om en fråga i samhället”. Hon vill stärka den allmänna förståelsen för bönder och deras verksamhet. Hon vill även bidra till allmänhetens grundläggande förståelse för naturvetenskap, biologi och ekologi. Med utgångspunkt ur de analytiska begreppen kan vi förstå Annas handlande som en del av en social rörelse.

Nu ska vi titta närmare på hur *vi-känslan* inom den nya sociala rörelsen skapas. *Vi-känslan* som även kan beskrivas som rörelsens målmedvetna, gemensamma handlingar. Johan berättar att han startat en sida på Facebook för självhushållare i Jämtland. Målet med den är att medlemmarna ska kunna ordna arbetsutbyten och att sidan ska fungera som mötesplats för andra att söka sig till. Via den kan medlemmarna ge varandra tips och trix om saker relaterat till självhushållning.

- Tanken med gruppen är att man ska koppla upp sig mot varann, lära känna... eller iallafall känna att det finns andra som håller på med samma sak. Och att det ska handla om självhushållning, oavsett om det handlar om timring, djurhållning, odling eller tillverkan- det av färg. Du vet, alla olika grejerna man kan hålla på med. Genom den och genom föredrag som jag håller och kontakter så har

jag fått upp ögonen när jag flyttade till Husås att det finns massor med människor som tänker på samma vis – mer eller mindre. Och mitt sociala nätverk som man kan koppla till den här genren har växt jättemycket de senaste 3-4 åren. Det är jätteroligt! På nåt sätt har de sociala medierna blivit som våra nya *digitala byar*. På det sättet att där kan jag hitta både hjälp, gemenskap och idéer. Och lära mig saker utav andra människor. På ett sätt som jag inte kan göra av grannen som mekar med bilar eller som tittar på tv. Men på sociala plattformar är man i gemenskap och närvarande, säger Johan (Husås, 2019).

När Johan talar om sociala medier som digitala byar menar han digitala platser där människor med liknande intressen kan hjälpa varandra, känna en samhörighet (vi-känsla) och där ens idéer bekräftas och legitimeras. Sidorna på sociala medier kanaliserar det sammanbindande kapitalet inom gruppen och underlättar för medlemmarna att hjälpa varandra. Det stärker i sin tur identiteten och samhörigheten inom gruppen 'självhushållare'. De digitala byarna kan fungera som plattform för lokala, regionala, nationella och internationella självhushållnings rörelser. I förlängningen kan det hjälpa till att inspirera människor utanför den sociala rörelsen. Kanske kan de etablerade självhushållarna locka nyfikna människor att testa egna mindre projekt hemma i trädgården.

Gemenskap och samhörighet kan knytas mellan grannar men likväl över större avstånd. Exempel på detta återfinns i Arkhyttan. I Davids berättelse blir det tydligt hur viktigt det är att hitta en gemenskap hos människor som delar ens egna värderingar och som nödvändigtvis inte bor nästgårds.

Grannarna är viktiga och att bo på ett ställe där man känner sig inkluderad. Men man behöver förmodligen också ha ett *sub-umgäenge*. Likasinnade människor som har liknande tankar, som själva är inflyttade. För att kunna mötas i sånt som kan vara extra relevant för de med samma bakgrund. Vi bor nära Stjärnsund där det händer mycket och där vi har många vänner. Det är liksom en hub som vi är en del av. Jag tror det är viktigt. Det är det som många funderar på. "Kommer jag vara ett ufo som flyttar ut med mina alternativa idéer om hur man ska odla? Eller finns det andra som förstår det?" Det tänker jag är avgörande om man känner sig trygg på platsen eller inte, menar David (Arkhyttan, 2019).

Att dra nytta av varandra

Samhällsutvecklingen gör att förutsättningarna ser olika ut idag och för 150 år sedan. John Seymour beskriver i sin klassiska handbok för självhushållare om samhällen där bytesekonomi av varor och tjänster var det dominerande sättet att livnära sig på. Och att de sociala banden till människorna som bodde i närheten var livsviktiga (Seymour & Sutherland, 2014). Så är inte fallet i samma utsträckning idag. Nu går det att köpa sig fri från sådana sammanhang. Skillnaden mellan liv och död är att ha ekonomiska resurser att spendera. För att få tillgång till varor från hela världen krävs en motprestation i form av pengar. I *Jordad* går det att läsa följande:

- Vi kan klara vår försörjning och dessutom många andra av våra behov utan att ha annat än strikt ekonomiska relationer med andra människor. Krasst uttryckt: Vi behöver inte varandra, vi behöver bara pengar. Eftersom det råder konkurrens om pengarna i marknadsekonomin uppmuntrar ett sådant samhälle konkurrens. Medan det jordbundna samhället uppmuntrar samarbete (Jonstad, D. 2016:201).

Detta skiljer sig markant från samhället där byteshandel var det fundamentala sättet att överleva på, som John Seymour beskriver det. Istället för att låta ekonomiska resurser och klasstillhörighet ange ramarna för livssituationen, tar självhushållarna fasta på andra värden. Byteshandel är ett sådant alternativt värde. Men det finns mer än bara saker att byta med varandra, muskelstyrka och arbetstimmar till exempel. När detta sker inom den nya sociala rörelsen som självhushållarna tillhör kallar dom det för arbetssamarbeten, dugnad eller talko.

Ett exempel på alternativ valuta som kommer upp i mitt samtal med Johan i Husås är att byta varor med varandra. Han återgav historien från en äldre kvinna som tidigare under året besökt hans gård. Hon berättade att när hon var liten så tillverkade hennes familj potatismjöl.

- Och när de var klara med produktionen gick de runt till de andra husen i byn och gav några kilo till varje hushåll. Hennes son, som idag är i 50-årsåldern, frågade varför de gjorde så. Hon svarade att de hade ju så mycket de behövde och nu hade de ett överskott, så då gav dom bort det. Och då kan man förmoda att någon nästa vecka kom till dom och gav dom lingonsylt eller vad de nu hade. Så man hade ju allt man behövde. Ingen svält ihjäl, för det skulle man inte heller nedlåta sig till – att låta någon svälta ihjäl, berättar Johan (Husås, 2019).

Även om ingen av självhushållarna vittnat om att de byter varor med varandra, finns likheter mellan kvinnans historia och dagens självhushållare. Den gamla kvinnans berättelse kan ses som en typ av arbets-samarbete då resultatet av de arbetstimmar en lagt ner byts mot resultatet från någon annans arbetade timmar.

Anneli berättar om skillnaderna mellan att bo på landsbygden och Stockholm.

- Många här vill ju hjälpa varann. Det är det som är den stora skillnaden, tycker jag. Även om man inte känner varandra så stannar folk om man skulle ha problem längs vägen. Det finns så mycket mer saker man behöver hjälp med om man bor såhär, eftersom att man har ansvar över en så stor yta – jämfört med om man skulle bo i en lägenhet. Då sker snöröjning automatiskt, men har det snöat 30 centimeter här så har vi det här. Då måste vi ringa nån som kan komma och hjälpa oss. Antingen ger man hen en slant eller så byter man tjänster med varann. Det funkar mycket så, här, säger Anneli (Skärplinge, 2019).

Uttalandet har kopplingar till begreppet socialt kapital (Rothstein & Kumlin, 2001), som genom tillit och förtroende ökar chansen för samarbeten mellan individer. Samarbetet, som i exemplet ovan med snöskotning, förutsätter inte att personerna känner varandra utan att de gör det för att upprätthålla levnadsvillkoren för platsen.

David i Arkhyttan berättar att de har samarbeten vad gäller fåren i byn. De hjälper varandra dels med att se efter flockarna om någon behöver åka iväg dels genom att låta flockarna gå tillsammans. Vad gäller nästa års lammkullar berättar han att de delar på en bagge som kommer fungera som avelsbagge. De har även arrangerat en första så kallad grann-talko, arbetssamarbete, hemma hos en av grannarna i byn. Där hjälpte de till med arbetet från fyra olika hushåll under dagen och det avslutades med att de drack öl och umgicks tillsammans. Fortsättningsvis berättar han att de har talko-samarbeten i en större region där frekvensen i arbetsutbytet är månatlig. Inom regionen ligger till exempel Stjärnsund där eldsjälar startat en förening som bedriver permakultur, kursverksamhet och arrangerar visningar av odlingarna för intresserade (Stjärnsund, u.å). Arbetsutbytena beskrivs som uppskattade men de har inte startats av en slump. De är resultatet av målmedvetet agerande inom den sociala rörelsen och det är någonting deltagarna verkligen

värdesätter. Davids berättelse är ett uttryck för det sociala kapitalet. Dels därför att det stärker banden, tilliten och tryggheten mellan gruppmedlemmarna. Dels för att de genom gruppens trygghet kan forma en känsla att de kan hantera framtida utmaningar, alltså ett sätt att kolonisera framtiden.

I Husås existerar arbetsutbyte via Facebook-sidan som Johan grundade. Alla medlemmar i gruppen är fria att skapa event för att bjuda in andra medlemmarna till arbetsutbyten på sin gård. Johan har gjort det några gånger och har en ambition att göra det än mer frekvent i framtiden. Han arrangerade till exempel ett vårbruks-event via Facebook-sidan och då kom det ungefär tio personer. De grävde igenom landen, rensade ogräs, gjorde gärdesgårdar, fikade och umgicks. Johans vision är att skapa en tradition i Jämtland av arbetssamarbeten, likt det som i Norge kallas *dugnad*. Han berättar att det fungerar så att en person bjuder in en grupp människor att hjälpa till på sin gård. De som deltagit i arbetet får sedan möjlighet att bjuda in till en egen dugnad. Tanken med dugnad är att det växer och etableras av sig självt. Att det inte finns en huvudansvarig som ska leda arbetet, utan att samtliga människor inom dugnaden är med och arrangerar samt erbjuder sin hjälp. Johan beskriver sin vision som 'ett självspelade piano'.

Även Lea och Emma har ett etablerat arbetssamarbete med en gård i området.

- Vi var där och roddade med ved. Dom var här och roddade med gödsel. Vi hjälps åt där det behövs stora arbetsinsatser. Det är en jäkla fördel att ha ett nätverk lokalt. Sen känner de andra som vi inte känner än. Som de bjuder dit när de bjuder dit oss. Det är så mycket värt att ha dubbelt med armar om man ska göra något storprojekt. Det känns bra!, berättar Emma (Moliden, 2019).

De berättar att de upplever ytterligare en positiv sak med arbetsutbytena, utöver det uppenbara i arbetsavlastningen.

- Jag har tänkt att jag är en hemskt tråkig människa som inte tycker om att gå på fest, för det ska man ju tycka om. Men jag kan tycka om arbetspartyn, liksom att man gör någonting tillsammans och så käkar man och babblar. Då har jag mycket roligare än om jag ska hänga med folk och bli rastlös. Och tycka att 'va tiden går och här händer

- ju inget...'. Det är liksom andra sätt att umgås på och så får man nånting gjort. Jag tycker det är jättebra och jätteroligt, berättar Lea.
- Ja det är ett trevligt sätt att umgås på, tycker jag!, instämmer Emma.
 - Och det kommer andra samtal än om man bara sitter, tillägger Lea (Moliden, 2019).

Arbetsarbeten blir en aktiv form av socialt umgänge. De fyller både ett praktiskt syfte samtidigt som gruppens identitet stärks. Just den sociala biten kan kopplas till avsnittet där informanterna talar om att vara i gemenskap med en grupp som förstår ens syfte och idéer. ”Att inte känna sig som ett ufo”, som David i Arkhyttan beskrev det som.

Arbetsarbetena är en form av kollektiva, medvetet organiserade handlingar. Genom träffarna underhålls de befintliga nätverken inom gruppen. Arbetsarbetena bygger främst på den nya sociala rörelsens sammanbindande kapital. Som i sin tur fungerar stärkande för den gemensamma *vi-känslan*. I och med att deltagarna är välkomna att bjuda in individer utifrån har arbetsutbytena även inslag av att verka överbryggande. Under samtalen med självhushållarna togs dessa samarbeten upp som en viktig faktor för känslan av trygghet och samhörighet. Omfattningen av samarbetena är varierande. Likaså vad de kallas och på vilket sätt de planeras.

Att vara engagerad i miljöfrågor

Miljöengagemang är ett återkommande tema under intervjuerna. Det är en reaktion på den sociala rörelsens gemensamma hot – miljöförstöring och klimatförändring. Och genom att enas om en gemensam ’fiende’ kan samhörigheten stärkas inom gruppen. Det är inte automatiskt lättare att förebygga vad den sociala rörelsen definierar som hot i en samling människor. Men vetskapen att det finns fler som delar ens värderingar kan göra att kampen känns lite mer hoppfull. Och att varje individs engagemang hjälper till att hålla frågan levande och aktuell.

På grund av miljöengagemanget utbildade sig Johan till miljövetare i början av 2000-talet.

- Om man till exempel vill bli livsmedelsproducent så tycker man om mat. Om man håller på med självhushållning har man tankar om miljöproblematik, tror jag, berättar Johan (Husås, 2019).

Hans tanke stannar inte vid problematiken världen står inför nu. Kärnan av problemet, som han ser det, hänger samman med livsstilen som utvecklats i det senmoderna samhället.

- Jag tror inte att den moderna civilisationen som det västerländska kapitalistiska systemet, marknadsekonomi eller demokratin som vi ser idag – att den kommer klara av att hantera varken problemet med artförluster eller klimatet. Jag tror inte att det är utsläpp som är det största problemet, utan att det är ekonomin, fortsätter han (Husås, 2019).

Effekterna av sättet människor formar sin omvärld på går inte att förutse, tror han. Snarare att vi står på kanten till en mänskligt konstruerad förändring som fundamentalt kommer påverka miljö, världsekonomin, och världen så som vi känner den. Forskare kallar epoken för *Antropocen* (människans tidsålder) (Nationalencyklopedin, 2020). Inför så stora förändringar finns en resurs som riskerar att försvinna ur metvetandet, nämligen kunskap.

- När Rom föll så fick Europa 'the dark ages', som man tycker är väldigt negativt. När Romarnas hela administrativa kunskap förföll och försvann så slutade man ta upp skatter, man slutade med allting sånt i hela Europa. Det gjorde att hela deras samhälle, med all deras kunskap, förföll helt sjukt snabbt. Det innebar massa med krig, lidande och hemskheter. Och framförallt att massor av kunskaper försvann och de kom inte tillbaka förrän på 1700-1800 talet. Det kommer ske igen. Det är jag helt övertygad om, konstaterar Johan (Husås, 2019).

För att förhindra detta och för att försöka förbättra oddsen för sina barn samlar Johan kunskap och metoder som inte är kopplade till maskiner och modern teknik. Alltså kunskap om hur människor brukade jorden innan fossila drivmedel gjorde entré. Det kan handla om att plöja en åker med häst eller att slå en äng med lie. Allt för att sedan kunna överföra den kunskapen till sina barn.

Miljö- och klimats Diskussionen kom även på tal i Vallentuna. Anna berättar om sitt dilemma, att låta barnen uppleva världen och olika kulturer och motviljan att flyga. På sättet familjen i Vallentuna lever idag

har de lägre klimatpåverkan än genomsnittssvensken. Och Anna och Jonas är mer medvetna om olika miljöfaktorer och effekter än många andra. De är eniga om att ett alltför stort ansvar att "rädda klimatet" läggs på den enskilde individen och att större ansvar borde tas på beslutsnivå. Att inte fokus bara riktas mot källsortering utan istället på att hitta ett flygbränsle som är klimatsmart.

- Jag tycker att det är svårt. Vi i Sverige är generellt sett ganska bra på många punkter. Det finns många andra länder som dels är rika men som inte vill göra nånting. Och dels fattiga länder som inte KAN göra någonting men som har stor klimatpåverkan. Det är frustrerande. Fattiga länder har många gånger stora fabriker som producerar det som vi är tänkta att köpa, säger Anna.
- Men vi har ju också vår storindustri, stålverk och så. Men det är ingen som pratar om dom, fyller Jonas i.
- Istället pratar vi om att kossorna pruttar. De har varit jätteduktiga på att lägga problemet där. Att folk tror att det löser sig om vi bara slutar äta kött. Men vad som händer är att vi måste producera grönsaker på nåt sätt. Hur ska vi göra det då? Jo då börjar vi med konstgödsel och kommer bort från det ekologiska, fortsätter Anna en smula uppgivet.
- Ja lobbyingen har verkligen lyckats lägga problemet på flyget och kossorna. Men vem är det som lobbat egentligen? Är det SSAB? Nja, va, konstaterar Jonas (Vallentuna, 2019).

Annelis miljöengagemang har ökat i takt med att hon flyttade till den gamla skolan. Familjen gör fler aktiva val i vardagen och lever på ett miljövänligare sätt än de gjorde i stan. Annelis besök i Stockholm sker till exempel alltmer sällan på grund av utsläppen från bilresorna. De producerar större andel mat på gården vilket minskar transporten för den totala mängden mat de konsumerar. På så vis vet de även att maten de äter inte är besprutad, genmanipulerad eller har negativa effekter på biologisk mångfald. När det är dags att införskaffa fröer inför odlings-säsongen försöker Anneli köpa så mycket ekologiska fröer som hon kan. Majoriteten av familjens kläder är begagnade och en stor del av husets möblemang är köpt på second hand. Finns det lokala producenter väljer Anneli dem för att gynna deras verksamhet. Anneli berättar att de alltid undersöker vad som redan finns hemma på gården om de ska bygga någonting nytt. De håller just nu på att bygga ett växthus. Till det

fanns redan allt trä på gården, plasten fick hon och skruven behövde hon köpa. ”Det blir jättemycket återbruk!”, säger hon glatt.

Davids miljöengagemang väcktes flera år innan han flyttade till gården i Arkhyttan. I sin bok *Jordad* beskrivs hur hans journalistiska karriär i början av 2000-talet ”sprang rakt in i klimatkrisen”. Det var genom artiklar och reportage som han såg allt fler samband mellan klimatkrisen och ekonomiskt, ekologiskt och socialt resursutnyttjande.

Och ju bättre jag förstod dessa samband, desto mer problematisk framstod min egen livsstil. Den urbana bubbla jag levde i var helt beroende av det oljedrivna maskineri som var grundorsaken till alla dessa djupt oroande samband. Utan att resurser extraherades ur jord-skorpan, utan fattiga människors slavande i fabriker och gruvor, utan den förödande livsmedelsindustrin skulle den bubbla jag levde i inte existera. Jag började inse hur destruktivt och samtidigt sårbart detta samhällsbygge är (Jonstad, 2016:21).

Denna vetskap förde honom närmare jorden och längre från staden där han var uppväxt. För att genom praktiskt arbete få utlopp för den oro han kände, och inte fortsätta bidra till ohållbart och oetiskt resursutnyttjande.

5. För att våga våga

I den här uppsatsen har jag undersökt hur ett antal självhushållare talar om sin vardag och vad som fungerar som drivkrafter och meningsskapande i deras liv. Kapitel fyra fungerar som bakgrund till det femte kapitlets sammanfattande analys för hur en social rörelse konstitueras samt hur medlemmarna kommunicerar interagerar med varandra.

Sociala rörelser definieras som grupper av människor som strävar åt samma håll och ofta upplever de ett gemensamt hot utifrån (Melucci, 1996). Men den gröna vågen som självhushållarna utgör kvalificerar sig att tillhöra den nya typen av sociala rörelser (Melucci, 1988). Detta på grund av att deras bakgrund inte är det primära skälet att göra motstånd mot delar av samhället (tänk arbetarrörelsen). Självhushållarna har olika förutsättningar och har levt olika typer av liv. Vad som sammanför dem är en strävan efter att leva närmare naturen och på ett så hållbart och ärligt sätt som möjligt. Sättet självhushållarna organiserar den nya sociala rörelsen på är inte toppstyrt av en styrelse eller utsedd ledare. Det är medlemmarna själva som på egna initiativ organiserar möten, arbetssamarbeten och kommunikationskanaler. Resultatet blir en demokratisk rörelse som styrs av medlemmarna, snarare än av lagar och regler utfärdade av utomstående aktörer. De nya sociala rörelserna kan också ses som uttryck för gemensamma sätt att identifiera sig i den senmoderna världen. För att kunna det måste rörelsen konstitueras på ett sätt som tillåter variation mellan subjektiva tolkningar av den personliga identiteten, men samtidigt innehålla de element som krävs för att den ska kunna uppfattas som en rörelse.

Det senmoderna samhället är i ständig förändring och det kan skapa ontologisk otrygghet (Giddens, 1999). För att göra någonting åt sin otrygghet lyfter självhushållarna sina handlingar och sina medvetanden till en diskursiv nivå. Det är genom denna diskursiva nivå som det ur rörelsen växer fram handlingar för att återskapa rutiner och trygghet. De rör sig *mot* någonting, vilket innebär att de automatiskt rör sig *ifrån* någonting annat. Detta *ifrån* kan i det här fallet vara det ohållbara resursutnyttjandet i det moderna samhället. Och aktiva handlingar inom rörelsen för att motsätta sig detta är att inte konsumera på ren automatik.

Sett till det empiriska materialet är det framförallt en varugrupp självhushållarna drivs av att göra mer aktiva val runt – livsmedel. Det finns även exempel på återbruk från gården i Skärplinge. Rörelsen bryter samhällsnormen och etablerar en praktik som visar att det går att leva på ett mer hållbart sätt. Ytterligare faktorer som fungerar som krafter för att lämna staden är känslan av ensamhet. Dels på grund av att de inte delat intressen med människorna i sin närhet, dels på grund av stadens uppbyggnad av döda material så som betong och asfalt. De här exemplen lyfter vikten av att känna samhörighet och att tillhöra en grupp eller ett sammanhang.

Vad självhushållarna rör sig *mot* är ett enklare och ärligare liv närmare jorden, djur och natur. Livet som självhushållare är inte enkelt i den mening att de inte behöver förhålla sig till någonting eller att de inte har några bekymmer. De lever med vetskapen om 'frihet under ansvar'. Det innebär inte ett ansvar till en utomstående aktör, snarare till sig själva och övriga boende på gården. Alltså de som är beroende av att gården är aktiv. Att ha djur på gården gör den levande, baserat på Lea och Emmas intervju. Det bekräftas i de andra intervjuerna att är djur viktiga meningsskapare i självhushållarnas liv. Dels för djurens egen skull, dels för gårdarnas kretslopp och känslan att vara behövd. Självhushållarna har djuren bland annat som sällskap, som källor till livsmedel och gödsel kan användas som växtnäring till gårdarnas odlingar.

Självhushållarna delar också en gemensam förståelse för några av livets filosofiska frågor. Som exempelvis inställningen till djur och natur eller att lycka och framgång inte är direkt kopplade till ekonomiska resurser. Större vikt läggs hellre vid att vara medskapare till de sociala nätverk och utvecklingspotential som finns på platsen. Användningen av muskelstyrka och handlingsförmåga blir en typ av kanalisering för en positiv utveckling på platsen de bor. På så sätt stärks också deras känsla av trygghet och deras förutsättningar för att kunna stanna kvar på gården även om samhället förändras. Till exempel genom att fossila drivmedel börjar fasas ut eller importen av livsmedel drastiskt minskar.

Gården i Vallentuna är till exempel helt självförsörjande på livsmedel. Och genom det har de en relation till all mat de äter. De uttrycker en

trygghet över vetenskapen om var maten kommer ifrån och känner sig trygga med att ge den till sina barn. Eftersom de med säkerhet kan veta att maten inte är besprutad med farliga kemikalier. Ett konkret exempel på detta är spannmål som vuxit på deras mark. Och som Anna maler till mjöl och sedan gör bröd eller pasta av. Hennes handlande kan ses som ett uttryck för rörelsens protest mot långväga transporter och anonyma livsmedel. Det ger också en högre beredskap på gården då de inte är beroende av välfyllda livsmedelsaffärer. För även om risken är relativt låg, så kan oförutsedda händelser i samhället ske. Men då står inte familjen på bar backe utan kan leva någorlunda som vanligt. Och kanske är det endast vetenskapen om den personliga handlingsförmåga som skapar ett inre lugn. Att de inte så sköra mot eventuella samhällsstörningar utan tryggt kan känna att de kan ro ut stormen. Gården i Vallentuna är den som gått längst i detta avseende, men motsvarande resonemang präglar också de andra gårdarna.

För att belysa hur återbruk uttrycker protest mot konsumtionssamhället kommer här exemplet från Skärplinge. Anneli berättade att en central del av verksamheten på gården sker genom återbruk. De utgår först ifrån vad som redan finns på gården och planerar projekten och inköpen efter det. Genom att använda sig av återbruk blir inte livet nödvändigtvis lättare. Det är snarare svårare att hitta lämpliga, befintliga resurser och lösningar på problem som kommer längs vägen, än låt säga, att handla efter en lista på IKEA. Det ställer också högre krav på kreativitet och fantasi, men resultatet stärker den personliga identiteten och känslan att vara kapabel att hantera utmaningar.

Majoriteten av självhushållarna har understrukt värdet av arbetsarbeten. Vilka kan ses som uttryck för målmedvetna och kollektivt organiserade handlingar inom sociala rörelser. Genom att hjälpa varandra stärks banden mellan deltagarna. De blir involverade i varandras gårdar och sannolikheten att erbjuda stöd och bekräftelse till varandra ökar. David i Arkhyttan talar om det som ett *sub-umgänge*. Alltså, människorna utanför den lokala gemenskapen som delar värderingar och förståelse för sättet självhushållarna vill driva ett jordbruk på. Om inte personerna i närområdet delar den förståelsen kan regionala arbetsutbyten

och sociala medier fungera som ett sätt att möta likasinnade. Andra positiva effekter som arbetssamarbetena medför är att självhushållarna snabbare kan klara av några av de större, mer krävande sysslorna på gården och även för att upprätthålla känslan av gemenskap med andra självhushållare. Det blir ett sätt att umgås med både gamla och nya bekantskaper där nytta blandas med nöje. Och det är snarare regel än undantag att arbetssamarbetena innehåller fika, mat och sällskapsdrycker.

I intervjuerna kommer självhushållarna in på hur viktigt det är att känna samhörighet, trygghet och dela värderingar med andra. Det är själva kärnan i en social rörelse. Det är det som ligger till grund för att några av dem vågat ta steget från stan för att leva ett liv som är (h)ärligare enligt sina personliga värderingar. Och om/när livet på gården stundtals känns ensamt eller svårt, kan de söka stöd och hjälp från övriga självhushållare inom rörelsen. Det kan kopplas till Johans uttalande om de *digitala byarna* som uppstått på sociala medier. Det är på hans initiativ gruppen existerar, med syfte att fungera som en sorts sambandskanal för människor i Jämtland med liknande intressen. Emma och Lea nämnde sitt användande av hashtaggar på Instagram som kanal för att dela erfarenheter, tips och peppande ord. Det är på samma sätt en utsträckt hand för andra inom rörelse att greppa.

Trots att nätverken som bildas på sociala medier är glesare (än traditionella sociala rörelser), så fyller de viktiga funktioner. De finns tillgängliga dygnet runt, de erbjuder hjälp och de bjuder in till diskussioner. Men framförallt fungerar de som en påminnelse för alla och envar att personen inte är ensam i sin övertygelse om att leva ett (för sin egen del) ärligt liv. Det är olika skildringar av samma sak; ett sammanbindande socialt kapital inom den nya sociala rörelsen 'självhushållare'. Informanterna är inga ensamvargar online, utan de är både sändare och mottagare av inlägg. Därigenom kan det slås fast att det sammanbindande kapitalet förstärks via sociala medier, som spelar en viktig roll för den sociala rörelse som självhushållarna utgör. Detta stärker John Seymours argument att det handlar om inte hur bra varje självhushållare kan klara sig själv. Utan hur väl gruppmedlemmarna lyckas komplettera varandras styrkor och brister. En viktig sak som samarbete lägger grunden till är kreativitet och nytänkande. Genom att självhushållarna

tar hjälp av varandra kan resultatet komma att bli mer dynamiskt och innehålla fler aspekter – än om en person skulle gjort det på egen hand. Dessutom kan resultatet, med mer eller mindre justeringar, passa fler gårdar inom rörelsen. All den här kunskapen kan förmedlas via sociala medier eller traditionella medier så som tidningen ÅTER.

Informanterna har olika sätt att organisera sina liv rent ekonomiskt. Det handlar om prioriteringar och behov, och är den punkt som skiljer självhushållarna som mest åt. Det är skillnaderna mellan medlemmarna som är ett av de mest framträdande kännetecknen för de nya sociala rörelserna. Det diskursiva målet kan nås på många olika sätt utan att den föreställda rörelsen riskeras. Men faktum kvarstår att oavsett hur självhushållarna valt att utforma sina liv så har alla fortfarande den trygga gården till sitt förfogande. Johan i Husås har behållit sitt jobb som miljökonsult och har inga planer på att syssla med självhushållning på heltid. Han motiverar sitt val med att han då skulle uppfunnit sitt eget ekorrhjul. Genom att lönearbeta blir det å ena sidan knappt om tid för annat än arbetet på jobbet och på gården, å andra sidan har han en tillförlitlig inkomstkälla. I Skärplinge planeras produktionen av grönsaker att skalas upp kommande år och på så sätt generera en större inkomstkälla. Tills dess arbetar de med säsongsbaserade jobb varvat med ideell verksamhet. Tvärtemot Johan så har de inte en lika stabil inkomstkälla genom att göra på det här sättet, men de har däremot större frihet att forma sina liv som de vill.

Ingen av informanterna är uppväxt på gård. Däremot visar materialet i bakgrunden att det inte är helt ovanligt att någons mor- eller farföräldrar var lantbrukare. Och att viss kunskap och tradition har ärvts från dem. Då de flesta av informanternas föräldrar inte ägnat sig åt odling tycks kunskapen om jordbruk ha hoppat över en generation. Därmed riskerar praktisk kunskap som tidigare ärvts från generation till generation ha gått förlorad, helt eller delvis. Denna risk understryker återigen vikten av sociala medier för rörelsen. När mor- och farföräldrarna inte längre kan lära ut praktisk kunskap och föräldrarna inte delar den är det av stor vikt att få kunskapen från annat håll. Antingen av andra självhushållare inom den sociala rörelsen, via sociala medier eller om det finns någon kurs inom ämnet.

Helt i linje med självhushållarnas strävan att leva närmare naturen på en hållbart vis använder ingen av informanterna konstgödsel eller bekämpningsmedel på sina gårdar. De strävar istället efter ett naturligt kretslopp där djur och växter samverkar i symbios. I det kretsloppet finns även utrymme för äldre jordbruksmetoder. Johan ”gräver gammal kunskap”. Det vill säga att han undersöker hur bönder skötte sitt lantbruk innan tiden för traktorer och konstgödsel. Till exempel är det hans gård och gården i Moliden som vill bruka jorden med hjälp av en hästdragen plog. Det skulle minska deras påverkan av fossila drivmedel och höja deras resiliens. För som M. King Hubbert (1956) räknade ut är inte fossila drivmedel en outtömlig källa av energi. Dessutom knyter metoden an till tanken om ett cirkulärt kretslopp på gården. Hästen ger gödsel som är bra näring för vallodling. Vallen skördas och blir bra näring till hästen som då orkar dra en plog.

I Vallentuna försöker de överbrygga allmänhetens kunskapsglapp vad gäller jordbruksfrågor genom att öppna upp gården periodvis för besökare. På så vis möter de den förutfattade meningen om vem som är bonde. Deras handlingar är en möjlighet för oinsatta att få upp ögonen för den självhushållarrörelsen och att rörelsens värderingar sprids.

Avslutningsvis

Jag sätter mig i bilen och styr kosan tillbaka mot Uppsala efter besöket på gården i Vallentuna. På de smala vägarna som slingar sig igenom det bördiga höstlandskapet tänker jag tillbaka på Anna och Jonas. På den moderslösa kalven Linnea, den högt älskade gåsen LillFrida, mellandottern som sått gårdens alla morötter och på deras inställning till livet. De får det att verka så lätt, tänker jag. På radion börjar Lisa Miskovskys låt *Lady Stardust* från tidigt 2000-tal spelas. Jag har hört den många gånger tidigare. Men det är som att ödet spelar mig ett spratt den här dagen. För det är just här, på den smala landvägen som jag liksom förstår låtens budskap på riktigt.

I hjärtat.

*Let's fly into the milky-way,
Climb these concrete walls
And say don't ever close us in.*

*Like every city needs a distance,
Every sky demands a moon,
Every winter needs a snowfall,
Every summer wants a June.
Money is just a piece of paper,
Gold is blinding, don't you see.*

*Fame is just our own illusion,
Of what life is meant to be.
But I don't need a perfect mirror,
I don't care for queens and kings.
We are free and we are perfect,
When Lady Stardust sings...*

Referenser

- Backa, Andreas (2018) Den gröna drömmen- Självhushållning, mening, motstånd. Tidskriften *Budkavlen*. vol. 97, ss 111-137.
- Bacon, Phillip (red.) (1962). FIB:s gyllene bildatlas. 6, Australien med polarländerna: även innefattande Oceanien och med särskild kartsektion och register för verket som helhet. Stockholm: *Folket i bild*
- Giddens, Anthony (1999). *Modernitet och självidentitet: självet och samhället i den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos
- Holmberg, Carl (1998). *Längtan till landet: civilisationskritik och framtidsvisioner i 1970-talets regionalpolitiska debatt*. Diss. Göteborg: Universitet.
- Johansson, Thomas (2015). Anthony Giddens och det senmoderna. I: Månson, Per (red.). *Moderna samhällsteorier: traditioner, riktningar, teoretiker*. 9. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Jonstad, David (2016). *Jordad: enklare liv i kollapsens skugga*. Stockholm: Ordfront
- Kaijser, Lars & Öhlander, Magnus (red.) (1999). *Etnologiskt fältarbete*. uppl. 2:3 Lund: Studentlitteratur
- Melucci, Alberto (1988). *Nomads of the present: social movements and individual needs in contemporary society*. London: Raduis
- Melucci, Alberto (1996). *Challenging codes: collective action in the information age*. Cambridge: Cambridge University Press
- M. King Hubbert. (1956) Nuclear energy and the fossil fuels. *Drilling and Production practice*. American Petroleum Institute.
- Newman, Peter, Beatley, Timothy & Boyer, Heather (2009). *Resilient cities: responding to peak oil and climate change*. Washington, DC: Island Press
- Nygren, Sam. (2018). Vad är självhushållning? ÅTER- *Praktisk kunskap om självhushållning*, vol 2, ss. 22-24.
- Ogilvy, James (2002). *Creating Better Futures : Scenario Planning as a Tool for a Better Tomorrow* [Elektronisk resurs]. Oxford University Press,

- Olsson, Katarina & Vilhelmson, Bertil (1997). *Geografiska begrepp och termer*. 1. uppl. Stockholm: Natur och kultur
- Putnam, Robert D. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Touchstone. (sv. övers. (2001) *Den ensamme bowlaren: den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse*. Stockholm: SNS förlag).
- Rothstein, Bo & Kumlin, Staffan (2001). *Demokrati, socialt kapital och förtroende. Land, Du välsignade? / Sören Holmberg och Lennart Weibull (red). S. 49-62*
- Seymour, John & Sutherland, Will (2014). *Självhushållning: en handbok för realister och drömmare*. Tuna: Skörda
- Ulver, Sofia (2012) *Den nygröna människan*. Lund: Lundsuniversitet Ekonomihögskolan.

Digitala referenser

- Expressen- ”Värsta bränderna i mannaminne” (2020) <https://www.expressen.se/nyheter/varsta-branderna-i-mannaminne/> [hämtad 2020-01-07]
- Folkhälsomyndigheten- *Depression- ett stort folkhälsoproblem som kan förebyggas* (2017) <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2017/april/depression-ett-stort-folkhalsoproblem-som-kan-forebyggas/> [hämtad 2020-01-28]
- Folkhälsomyndigheten- *Övervikt och fetma* (2019) <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsans-utveckling/halsa/overvikt-och-fetma/> [hämtad 2020-01-28]
- Försäkringskassan- *Sjukskrivning för reaktioner på svår stress ökar mest* (2016) https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/41903408-e87d-4e5e-8f7f-90275d4fe6ad/korta_analyser_2016_2.pdf?MOD=AJPERES&CVID= [hämtad 2020-01-28]
- Gapminder- *Almost nobody knows the basic global facts!* (u.å) <https://www.gapminder.org> [hämtad 2020-01-07]
- Land- *Självhushållning en växande trend – så utbildar du dig*. (2017) <https://www.land.se/landkoll/sjalvhushallning-en-vaxande-trend-sa-utbildar-du-dig/> [hämtad 2019-12-18]

- Nationalencyklopedin- *Antropocen* (2020) <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/antropocen> [hämtad 2020-01-22]
- Omställningsnätverket- *Varför omställning?* (2019) <http://omstallning.net/om/varfor-omstallning/> [hämtad 2019-12-17]
- Permakultur Stjärnsund (u.å) <https://stjarnsund.nu> [hämtad 2019-11-07]
- Statistiska centralbyrån- *Skillnaderna i inkomst fortsätter att öka* (2018) <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/inkomster-och-skatter/pong/statistiknyhet/inkomstrapport-2016-individer-och-hushall/> [hämtad 2020-01-28]
- Statistiska centralbyrån- *Urbanisering från land till stad* (2015) <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2015/Urbanisering--fr-land-till-stad/>[hämtad 2019-12-05]
- Vetenskapsrådet- *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning* (2009) Tillgänglig <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [hämtad 2020-01-06]